ОВИД

HORIZON

ЛЮТИЙ
FEBRUARY 1960
РІК XII Ч. 2 (107)
30c

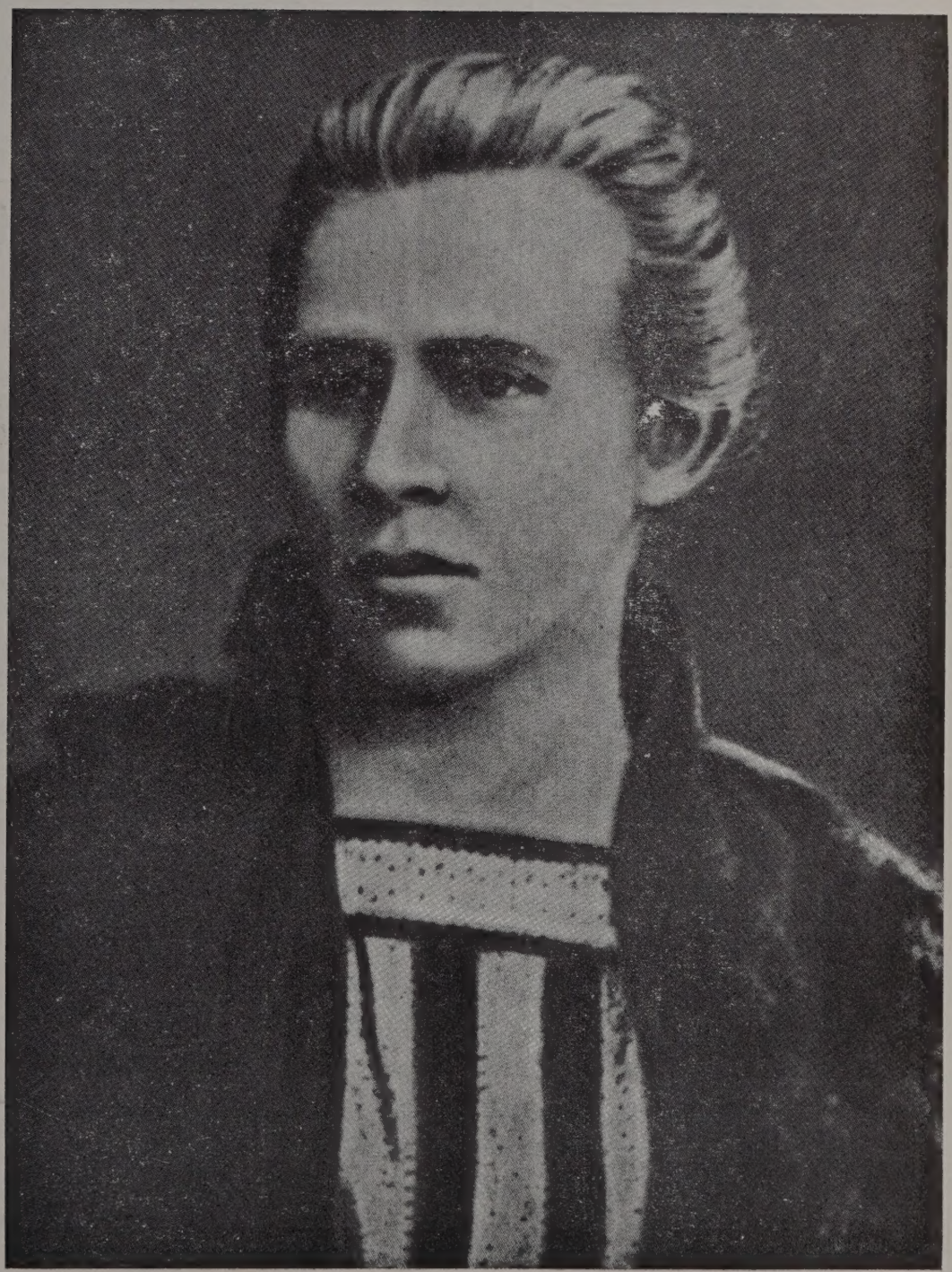

НА СПЛАТИ ПО ОДНОМУ ДОЛЯРОВІ ТИЖНЕВО

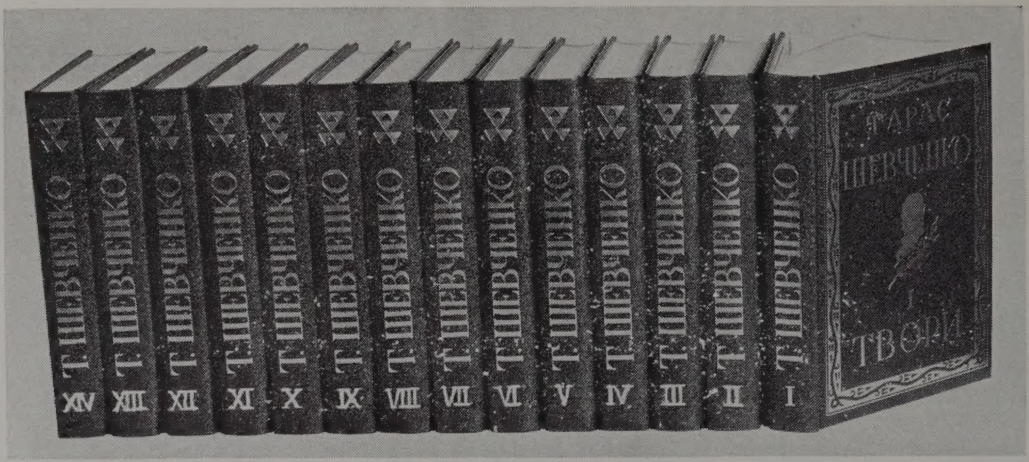

Повне Видання Творів Тараса Шевченка

Т. I. Поезії до року 1843.

Т. II. Поезії 1843 - 1847 рр.

Т. III. Поезії 1847 - 1857 рр.

Т. IV. Поезії 1857 - 1861 рр.

Т. V. Назар Стодоля. — Різні твори.

Т. VI. Повісті: Художник. — Наймичка. — Варнак.

Т. VII. Повісті: Княгиня. — Музика. — Нещасний. Капітанша.

Т. VIII. Повісті: Близнята. — Мандрівка.

Т. IX. Журнал.

Т. X. Листи.

Редактор тт. I - X — П. Зайцев

Т. XI. Т. Шевченко, як маляр (160 репродукцій малюнків). Автор розвідки — Д. Антонович.

Т. XII. Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на інші мови. Редагує Р. Смаль-Стоцький.

Т. XIII. Збірник статтей про Т. Шевченка та його творчість (в тому ще ніде недрукована праця Юрія Клена).

Т. XIV. Бібліографія творів Т. Шевченка та праць про нього. В. Дорошенко.

Перший наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видав Український Науковий Інститут у Варшаві.
Появилося воно під редакцією окремої Редакційної Комісії в складі:
Голова — О. Лотоцький, секретар — Р. Смаль-Стоцький,
Редактор — Павло Зайцев.
Автори поясняльних статтей і дослідчих праць, друкованих у цьому Повному Виданні Творів Тараса Шевченка:

Антонович Д., Білецький Л., Брик І., Дорошенко В., Дорошенко Д., Дубицький І., Зайцев П., Кордуба М., Лепкий Б., Лотоцький О., Луців Л., Маланюк Є., Сірополко С., Січинський В., Смаль-Стоцький Р., Смаль-Стоцький С. і Чижевський Д.

Другий наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видає Видавництво Миколи Денисюка напередодні 100-літніх ювілейних святкувань. Повне Видання Творів Тараса Шевченка Видавництва Миколи Денисюка матиме 14 томів, друкованих на доброму білому папері, гарно оправлених в імітацію шкіри, з позолоченням. Ціна за ввесь комплет цього монументального видання лише $ 60.00 на сплати по одному долярові тижнево або по 4 - 5 долярів місячно. За ближчими інформаціями та за ілюстрованими проспектами звертатися на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2228 W. Chicago Ave. Phone EV 4 - 3868
Chicago 22, Ill.

ОВИД

The Monthly Newsmagazine

Vol. XI. No. 2 — February 1960

EDITOR
Mykola Denysiuk

PUBLISHER
Mykola Denysiuk Publishing Co.
2228 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Illinois, U.S.A.
Tel. EVerglade 4-3868

Branches:
6 Churchill Ave.
Toronto 3, Ont., Canada
c. Santo Tome 4000
Buenos Aires, Argentina

Representatives:
Australia
Fokshan Library & Book Supply
1 Barvon St.
Glenroy W. 9. Vic.

England
Ukrainian Booksellers
49. Linden Gardens
London W. 2.

Belgium
Ihnat Stachij
Esneux en Iiege

Second-class mail privileges autorized at Chicago, Illinois

Authorized as Second-class mail, Post Office Dept., Ottawa

Composition by
Ovyd-Horizon Printing Co.
2228 W. Chicago Avenue
Chicago 22, Illinois — U.S.A.

Printed by The Alliance Press
1130 N. Ashland Avenue
Chicago 22, Illinois — U.S.A.

All rights reserved under International and Pan-American Copyright Conventions

Subscription $ 3.00 yearly

Видає й рерагує
Микола Денисюк

Статті, підписані повним іменем або ініціялами, не обов'язково висловлюють думку редакції.

Всі права застережені

Річна передплата;

Австралія і Англія	**— шіл. 30.-**
Бразилія — круйзерів	**240.-**
Аргентина — арг. пезів	**120.-**
ЗДА, Канада і ін. — дол.	**3.-**
Німеччина — ДМ	**10.-**
Франція — фр. фр.	**800.-**

ЗМІСТ

Леся Українка — **І ти колись боролась** 3
Леся Українка — **Завжди терновий вінець** 5
Згинув на стійці смертю героя (сл. пам'яті Ст. Бандери) 6
Іван Кедрин — **Світ і Україна на порозі 1960 р.** 7
Богдан Гошовський — **Казки Лесі Українки** 12
Леся Українка — **Щастя** (легенда) 14
Вернер фон Гайденштам — **Полтава** (переклад із французької мови Р. Пачовського) 15
М. Млаковий і О. Звичайна — **Роздоріжжя** 18
Роман Турянський — **Над Невою** (репортаж із Ленінграду 24
Микола Денисюк — **Розмова з мистцем** 27
Серед книжок: Ганна Черінь — **Зосим Дончук**
Гнат Кіндратович 29

На обкладинці: Леся Українка

ГОСТІ НАШОГО ВИДАВНИЦТВА

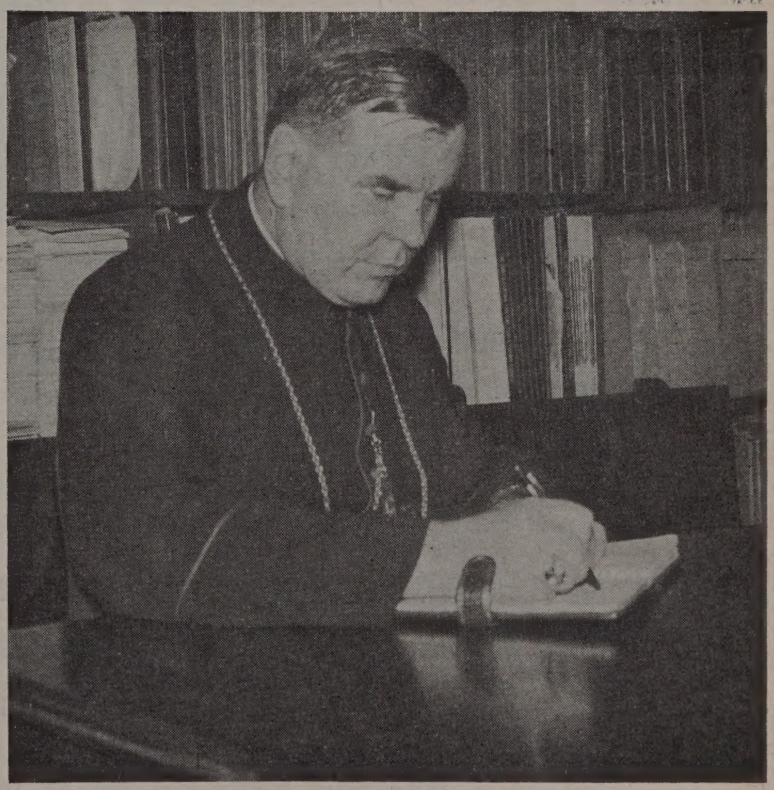

Високопреосвященний Єпископ Іван, Апостольський Екзарх для українців в Австралії вписується до пропам'ятної книги „Овиду" в часі відвідин нашого видавництва 9. листопада 1959 р.

(Цікаву розмову з Владикою про побут українців в Австралії видрукуємо в одному з наступних чисел нашого журналу)

„Овид" у власній друкарні

Найбільшою перешкодою в систематичній появі „Овиду" були друкарські труднощі, через брак добре устаткованої української друкарні в осідку видавництва (в Чікаґо). Через деякий час ми друкували "Овид" у Торонті, а останні два роки в Чікаґо. На жаль, дотеперішні умови друку „Овиду" були такі, що ми самі ніколи не могли знати, коли появиться нове число журналу, бо це не завжди від нас залежало.

Ці друкарські труднощі відбивалися не тільки на „Овиді", але й на цілій видавничій продукції.

У таких умовах стало неможливим надалі працювати й треба було таки нам самим дефінітивно наладнати друкарські справи нашого видавництва. Єдиною розв'язкою цього наболілого для нас питання могла бути лише своя власна друкарня. Після появи мазепинського числа „Овиду" в жовтні 1959 р. ми почали її інсталяцію. З цієї причини треба було припинити появу „Овиду" на два місяці. За те нові числа журналу, появилися вже „власними силами", набрані на лінотипі „власноручно". Друкуємо вже також у власній друкарні наші нові книжкові видання. Власна друкарня — це новий етап у стабілізації праці нашого видавництва.

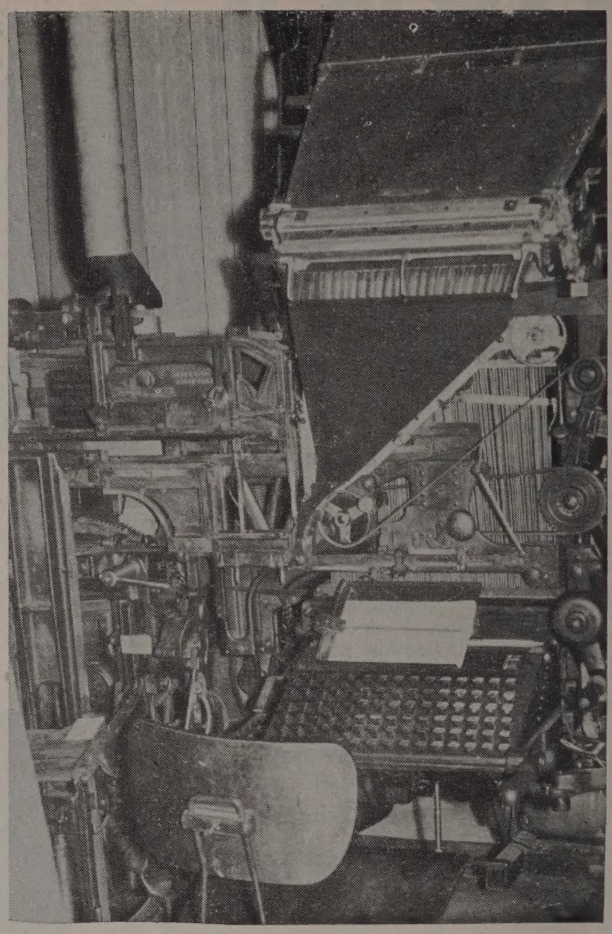

Лінотип нашої друкарні, що на ньому вже набрано попереднє й теперішнє число „Овиду".

Друкарня Видавництва Миколи Денисюка

приймає замовлення на всякі

ВЕЛИКІ Й МАЛІ ДРУКАРСЬКІ РОБОТИ

в українській, англійській та інших мовах,

Приймає до друку **офсетом або на плоскій машині**

книжки, журнали, пропам'ятні книги наших установ, портрети і ін.

з гарним оформленням і оправою всякої величини.

Виконання робіт скоре й дуже дбайливе (зразком можуть послужити власні видання, як твори Т. Шевченка, Трилогія Б. Лепкого і ін.)

Ціни низькі.

Роботи доставляємо до всіх місцевостей у ЗДА, Канаді й інших країнах.

За ближчими інформаціями звертатися на адресу:

РІК XI., Ч.2 (107)

ОВИД

ЛЮТИЙ 1960

Леся Українка

І ти колись боролась

І ти колись боролась, мов Ізраель,
Україно моя! Сам Бог поставив
супроти тебе силу невблаганну
сліпої долі. Оточив тебе
народами, що мов леви в пустині
рикали, прагнучи твоєї крови,
послав на тебе тьму таку, що в ній
брати братів не пізнавали рідних,
і в тьмі з'явився хтось непоборимий,
якийсь дух часу, що волав ворожо:
„Смерть Україні!" Та знялась високо
Богданова правиця і народи
розбіглися, немов шакали ниці.
Брати братів пізнали і з'єднались.
І Дух сказав: „Ти переміг, Богдане,
тепер твоя земля обітованна!"
І вже Богдан пройшов по тій землі
від краю і до краю. Свято згоди
між ним і Духом гучно відбулося
в золотоверхім місті. Але раптом
Дух зрадив. Знову тьма, і жах, і розбрат.
І знов настав єгипетський полон,
та не в чужій землі, а в нашій власній.
А далі розлилось червоне море
і розділилися по половині
і знов злилось до купи й затопило
кого? Ой, леле! Новий фараон
пройшов живий поміж Червоне море,
але козак з конем пропав на віки.
Співай, радій, ненависна чужинко,
бий в бубон і лети в танок з нестями,
кінь і їздець в Червонім морі згинув,
тобі зостався спадок на прикраси,
бо зносиш ти України клейноди,
святкуючи над нею перемогу.

Такий для нас був вихід із Єгипту...
немов потоп. Заграло та й ущухло
Червоне море висохло й осталась
безрадісна пустиня після нього,

і став по ній блукати новий Ізраель,
по тій своїй землі обітованній,
немов якась отара безпричальна.
З отарою блукали й пастухи,
в ночі за тінню йшли, а в день з вогнем.
Коли ж у їх з'явився дух величний,
що вогняним стовпом палав у тьмі,
а в день ішов, мов туча грізно-біла,
вони не вірили своїм очам
і в розтіч розбігались манівцями,
і попадали ворогам в полон.

Чи довго ще, о Господи, чи довго
ми будемо блукати і шукати
рідного краю на своїй землі?
Який ми гріх вчинили проти Духа,
що він зламав свій заповіт великий
той, взятий з бою волі заповіт?
Так доверши ж до краю тую зраду,
розбий, розсій нас геть по цілім світі
тоді, либонь, журба по рідним краю
навчить нас, де, і як, його шукать.
Тоді покаже батько своєму сину
на срібне мариво у далині
і скаже: „Он земля твого народу!
Борись і добувайся батьківщини,
бо прийдеться загинуть у вигнанні
чужою-чуженицею в неславі".

І може дасть заповіт новий
і Дух нові напише нам скрижалі.

Але тепер? як маємо шукати
свого народу землю? хто розбив нам
скрижалі серця, духа заповіт?
Коли скінчиться той полон великий,
що нас зайняв в землі обітованній?
і доки рідний край Єгипетом буде?
Коли загине **новий** Вавилон.

1904

Осінній плач, осінній спів
посеред літа золотого
непереможно забринів
із серця мого.

Ох, то ж за те, що восени,
сумного, млистого поранку,
я раз невчасно завела
собі веснянку.

1902

Завжди терновий вінець

Завжди терновий вінець буде кращим, ніж царська корона,
Завжди величніша путь на Голготу, ніж хід тріюмфальний, —
так спредвіку воно було і так воно буде до віку,
поки житимуть люди і поки ростимуть терни.
Але стане вінцем лише тоді плетениця тернова,
коли вільна душею людина по волі квітчається терном,
гордо й одважно скидаючи з себе квітчасті покраси,
тямлячи вищу красу, ніж ту, що кричить на майданах:
"Гей, люди добрі, ходіть, я кожному в руки даюся!"

Путь на Голготу велична тоді, коли знає людина,
нащо й куди вона йде, не прагнучи інших тріюмфів
знаючи вищу величність, ніж ту, що з престолу гукає:
— я з ласки Божої цар, бо, гляньте, сиджу на престолі
Хто ж без одваги й волі дає себе тернові ранить, —
сили не маючи досить, аби від тернів боронитись,
Боже, пожалься тії крові, що марну колючку напоїть,
ліпше б вона на обличчі краскою втіхи заграла,
очі комусь звеселяючи серед безжурного свята.

Крик Прометея лунає безліч віків скрізь по світі,
він заглушає собою потужні громи олімпійські.
Тисячі тронів упало і людських і божих,
але титанова круча стоїть наче вічна твердиня
духа того, що немов гураґан без упину
іскру вхоплену з неба, в могутній вогонь роздимає.
Краще бринять від того гураґану пошарпані струни,
ніж у майстерних руках срібноструннi злотистії арфи,
зграйно й добірно настроєні до дитирамбів облесних.
Так воно завжди, і так воно буде до віку,
поки житимуть люди і поки бринітимуть струни.

Тільки ж той крик Прометея на струнах удати здолають
руки того, хто у серці іскру небесну ховає,
рід свій веде з Прометея, і предківський спадок шанує,
тямлячи іншу красу, ніж ту, що на ярмарку завжди
руки до бубна призводить, а ноги до скоків безладних.
Той Прометея нащадок, дотепний до струн найдорожчих
руки до крови скалічить об струни незграйні волові,
серця риданням домовить тих струн недомовлені жалі, —
знаючи добре ціну й музиці й музикам, і струнам,
щирого злота пісень не продасть за злотистую арфу.

1900

Похід із вінцями на похороні сл. п. Степана Бандери

(Світлина з Архіву ЛВУ)

Згинув на стійці смертю героя

15. жовтня 1959 р. згинув на стійці смертю героя колишній Провідник Краєвої Екзекутиви ОУН, а в останній час Голова Закордонних Частин ОУН сл. п. Степан Бандера. Його смерть із ворожої руки об'єднала українців у глибокому смутку і виявила, якою атрактивною силою для нас усіх є ідея визвольної боротьби та якою небезпекою для нас є московський імперіялізм.

Наше видавництво, боліючи над новою великою жертвою Українського Народу, висловлює співчуття Дружині й Дітям Покійного, з приводу втрати мужа й батька, Проводові, Членам і Прихильникам ЗЧ ОУН, а в тому численним нашим Читачам з приводу втрати Провідника.

Зокрема висловлюємо співчуття керівникам і співробітникам видавничого сектора ЗЧ ОУН, що під Його проводом розбудували впливові пресові органи й поважні видавництва в українській і чужих мовах у різних країнах поселення українців на чужині.

Пам'ять Покійного вшануємо оцінкою видавничо-пресового сектора очолюваної ним ОУН. Покійний високо оцінював функцію друкованого слова в духовій мобілізації Нації, в її боротьбі з ворогом. Завдяки цьому, преса й книжкові видання ЗЧ ОУН займають видатне місце в історії розвитку української преси й розбудови української видавничої культури.

РЕДАКЦІЯ

Похоронні відправи над могилою сл. п. Степана Бандери. Між учасниками бачимо одного з найближчих його співробітників Ярослава Стецька

(Світлина з Архіву ЛВУ)

Іван Кедрин

Світ і Україна на порозі 1960 р.

Центральна проблема вільного світу й центральна проблема України на початку цього року така сама, як і в минулому році та існує „мутатіс мутандіс" від 40 з гаком років: російський імперіялізм в його большевицько-комуністичній формі. У міжчасі вільний світ різно ставився до цієї загрози. Пригадаймо, напр., що в 1917-20 рр. і ще потім, до Рапальського договору, що вперше леґалізував большевицьку Росію в післяверсальському міжнародному світі. Захід, відкинувши концепцію самостійних національних держав на терені колишньої Росії та скомпромітувавшись підтримуванням білоґвардійських рухів, став на становищі, що краща большевицька Росія, як будь-яка інша, бо — мовляв — вона найслабша. Між двома світовими війнами навіть малі західні сусіди СССР, Фінляндія, балтійські країни і Польща не брали поважно большевицької загрози, бо вірили або в силу підписаних з Москвою пактів неаґресії, або в протекцію західніх великодержав. Міт цей зруйнував пакт Ріббентропа-Молотова. Але однорейкова політика Ф.Д. Рузвелта у цілому блиску воскресила,прикрасила й укоронувала успіхи дипломатії Чічеріна-Літвінова з першого періоду большевицьких залицянь до Заходу: затріюмфувала теорія співіснування двох суспільно-економічних систем. Ялтинський і Потсдамський договори були пам'ятниками в її честь, а тотальна демобілізація Америки й Англії в 1945-46 рр. припечатали ту англосаську, делікатно висловлюючись, наївність. Цвяхом до домовини тієї теорії був переворот у Чехословаччині,що завершив процес комунізації східньо-середньої Европи і пробудив Захід з просоння. Розпочався період холодної війни, гарячкового монтування системи військово-політичних бльоків, перериваний щораз новими спробами встановлення модусу вівенді. Від Женевської конференції „на вершинах" з літа 1955 р. з прискореною смертю „женевського духа" на осінній женевській конференції міністрів закордонних справ того самого року, до минулорічної візити Хрущова в Америці був період хитань, тупцювання на місці, перегонів у зброєнні, клеєння ситуації на терені Об'єднаних Націй, ривалізації між дипломатіями ЗДА й Англії та зберігання західньої єдности тільки зі страху перед спільною загрозою від Сходу. Несамовиті помилки американської політики на Далекому Сході, які єдино вможливили комуністам заволодіння китайським суходолом і потім, в Корейській війні, прогавили нагоду розторощити комунізм у Китаї,—та пацифістична дурійка в Англії і страх перед новою великою війною, подарували комуністам і північний В'єтнам, і дали їм ту передишку, яку вони використали для здвигнення такої мілітарної потуги, якої Росія не мала за всю свою історію.

Оце спрощений перекрій так званої проблеми Схід-Захід, що опинилася в диковинному завороженому колі. Впустивши большевиків над Дунай і Шпре, подарувавши їм німецькі ракетні бази над Балтиком з тамошніми лябораторіями і німецькими вченими, а у власних лябораторіях і досвідних станціях затруднивши большевицьких шпигунів, Америка не тільки визбулась атомного монополю, але й, задивлена у свій добробут і свою давнішу силу, дозволила большевикам випередити себе в розвитку ракетної зброї. І нині ситуація така, що мова щонайбільше про рівновагу військових сил між Сходом і Заходом, яка ніби ґарантує мир, бо, мовляв, у випадку війни обидві сторони були б знищені, себто пропала б модерна цивілізація, а людство було б зайняте найважливішою проблемою — свого фізичного збереження. Ця рівновага буде існувати до часу, поки одна із сторін не винайде нової монопольної офензивної зброї, чи успішної асекурації проти ракет з атомово-водневими „головками", і не перестане лякатись війни. Але, мабуть, це ще музика далекого майбутнього. Тим часом, як сердито зауважив Айзенгавер, нічого бавитись у престиж, коли річ іде про долю людства, і тому з повним нехтуванням національно-державного престижу Захід готовиться до нової конференції „на вершинах" у травні цього року.

Останні виступи Хрущова, зокрема його новорічна промова і промова на Верховному Совєті, не подають найменших надій, що ця нова конференція Айзенгавера-Мекміллена-де Ґоля-Хрущова та їх найближчих дорадників може скінчитися більшим „успіхом", як залишення відхилених дверей для наступної такої конференції, вже після президентських виборів восени цього року. Визначення подорожі през. Айзенгавера до Москви на червень ц.р. каже здогадуватись, що Левеллин Томпсон у Москві та Міхаїл Меншіков у Вашінґтоні дістали від Хрущова заспокоюючі заяви для американського уряду, що Паризька вершинна конференція не скінчиться скандалом. Ані Хрущов не захоче

нівечити таких чудових нагод, що знову піднесуть його особистий престиж і престиж СССР та дадуть пальне для нової пропаґанди, ані республіканська адміністрація в Америці не захоче зруйнувати своє виборче гасло „мир і добробут". Зрештою, знаючи настрої цілого американського громадянства, дійсно зафасцинованого миром і добробутом, демократична більшість у Конґресі, хоч, з уваги на вибори, представляє себе радикальнішою у відношенні до Москви та рішучішою щодо програми зброєння і сферичних дослідів, проте не зробить нічого, що здискредитувало б таких демократичних світочів, як Едлі Стівенсон, сен. Гомфрі і кол. губернатор Гарриман, що своїми паломницькими подорожами до Москви та співіснувальними проповідями в 1959 році викликали сердиті завваги навіть у старого Трумана.

Ото ж 1960-ий рік стоїть під знаком переговорів — не миру, не співіснування, не розв'язання будь-котрої з великих міжнародних проблем, як міжнародне розброєння чи з'єднання Німеччини, а просто безконечних переговорів. Зліплення в минулому році нової 10-членної східньо-західньої Комісії для справ міжнародного роззброєння (на базі „паритету" західніх і комуністичних делеґатів!) і постійної Комісії Об'єднаних Націй для міжпляне́тних просторів відкриває чудові перспективи нової серії безконечних засідань, промов і протоколів. А чейже Женевська конференція для справи атомових експериментів триває „тільки" від кінця жовтня 1958 року і відбула „лише" щось півтори чи дві сотні засідань і теж подає надію на ще довге „процвітання". Але західня дипломатія вдоволена і таким станом, бо вона прийняла філософську формулу Геролда Мекміллена: коли переговорюється, то нема стрілянини...

У цій атмосфері балачок і співіснувального самодурства нема місця для актуалізування проблеми поярмлених совєтами країн. У Ніґерії, Родезії, Ніясаленді, Кенії, Уґанді, Таґаніці, у Того, в Камеруні й на Мадаґаскарі — о, там скрізь говориться про вільні вибори, про плебісцити, про документальні вияви народної волі, як передумову державної самостійности, ну й у щораз швидшому темпі признається їм ту державність. Про країни й народи східньої та середньої Европи не говориться, як про країни „відсталі", бо традиції Києво-Могилянської Академії та університетів у Кракові й Празі вказують на „трішки" давнішу й глибшу культуру тих країн від названих вище кандидатів на державу, чи таки вже держав, де процвітає ще чарівництво, де ватажки племен цупко тримаються свого монополю на всіх жінок у краю, а лук, спис і стріли все ще глузують з бідного монаха Шварца з його мізерним стрільним порохом. Все одно, африканські народи стали модні. Зате, власне з уваги на нашу світлу епоху миру й добробуту, східньо- й середньо-европейські народи найбільш непопулярні. Коли ж навіть Західня Німеччина, офіційний член НАТО, не може добитися, щоб Захід енергійно кричав про право самовизначення 17 мільйонів східніх німців, то що й казати про частини одного „совєтського народу", що їх окремі імена згадуються тільки при таких неприємних для самих тих частин нагодах, як напр., відвідини в Америці „прем'єрів" окремих „самостійних республік" СССР. Проблема поярмлених совєтами країн і народів знаходиться під кльошем з матовим склом, щоб її не було виразно видно, а проблема України схована на самому дні міжнародного мішка. Кому цікаво добувати її на те, щоб дразнити нею Хрущова та псувати всю концепцію довгих і затяжних „переговорів для переговорів" якнайкращого способу вдержання миру?!

Ото ж, кажучи вченою фразеологією, проблема української державности, дійсної, а не тої з писаної конституції, яка дає таке світле поле для пописів декого з наших знавців міжнародного права для твердження про „державну, але поневолену націю", проблема української державности знаходиться в 1960-му р. у стадії деконьюнктури. Українська інформаційно-пропаґандивна служба має препогані умовини праці. Ясно, що щось робити завжди можна, так само, як навіть в умовинах Валуєвщини були вияви українства і тим паче вони є і в умовинах сучасної української совєтської „держави". Але на тлі міжнародної ситуації українська проблематика покищо скорчилась і звузилась до нашого внутрішнього терену, який, очевидно, має два аспекти: рідні землі й еміґрацію, чи пак країни нового поселення.

На рідних землях продовжуватиметься в 1960-му р. той сам процес, що був характеристичний вже й для минулого року. Це паралельний процес двох течій: 1) „совєтизації" українського народу, себто зводження його до рівня національно безстатевої маси без політичних амбіцій, до рівня большевицької малоросійщини із скривленою душею, із попсованою мовою та зовнішніми познаками самобутности у формі етнографізму в мистецтві й слухняних Москві „енків" на контрольованих Москвою всіх щаблях адміністраційної драбини і 2) стихійного чи організованого, свідомого чи підсвідомого руху спротиву московській національній політиці та ступневого добування щораз дальших, малих але кращих, поступок для національної культури й економіки та ступне-

вого маленького поширювання політичних прав, власне в рямцях вентилів для самостійницького гону. Здається, нема сумніву щодо існування обох тих течій і можна тільки спорити щодо сили чи слабости одної і другої та щодо змісту і форми виявів. З закінченням періоду збройних повстань, терористичних актів і саботажів рух спротиву прийняв інші форми, але, безумовно, не зник. Коли б ми повірили, що його нема, то втратили б віру в живучість нації. Зрештою, самі большевики час до часу вибухами пароксизму люті й лайок проти „буржуазних націоналістів" та своїми чистками навіть серед покірливих, здавалось би, комуністичних енків, стверджують наявність безперервного внутрішнього спротиву та натиску на режим різними способами, щоб добувати від нього поступки, хоч би в постаті „реабілітації" декого з розстріляних чи хоч би в перевидачі старого й уже дуже скромного словника української мови Б. Грінченка смішним тиражем кількох тисяч примірників. У пресовій полеміці на тему існуючої дійсности в Україні читали ми обурення на тих, які ніби твердять, що в Україні „нічого нема". Признаюсь, що такого наївного твердження я ніде не подибував.

Як уже згадано повище, навіть у часі, коли сатрапи самодержавної Росії проголошували, що України, її мови, історії і культури „не було, нема і не буде", навіть в тих часах найтемнішої ракції у другій половині 19-го сторіччя і з вибухом першої світової війни, коли прийшла повна заборона публічного говореного і друкованого українського слова, не завмерли ті первні спротиву, які так могутньо проявились у 1917 році. Навіть у часах найчорнішої реакції і неґації українства за іконами в українських хатах, чи на дні скринь, переховувались козацькі грамоти, а коли не було інших джерел поштовху для національного духа, то була нею природа й географія України із її старовинними назвами.

І тепер суть української проблематики на рідних землях у змагу тих двох суперечних сил, у змагу тих двох паралельних течій. Ми мали деяку паралелю на західньоукраїнських землях під Польщею. Польонізаційний натиск був щораз сильніший, національна політика Польщі по лінії нищення одного за одним давніх надбань національних меншин та перетоплювання їх у польський моноліт, щоб із різнонаціональної держави створити однонаціональну державу. Так і говорилось вже і писалось про „30-мільйоновий польський нарід", як нині говориться і пишеться про „совєтську націю". З українського боку велась боротьба за так званий стан посідання, за школи, культурні й суспільні установи й організації, за „Просвіту", за „Рідну Школу", за право на землю, за спортові й молодняцькі організації, за права Церкви. Ця боротьба була щораз важча і стан посідання, успадкований ще від Австрії, щораз корчився. Але водночас, дивним дивом, наростали нові вартості, кріпшав український організм — всупереч колонізації, всупереч заборонам, всупереч усім репресіям. Виріс цілий новий, небувалий до того часу стан українських кооператорів, постала ціла нова верства селянської інтеліґенції, зростала українська преса й книжковий видавничий рух, збільшувались кадри фахової інтеліґенції, модернізувалось українство, затрачувало давні прикмети сантиментальної просвітянщини, український рух набирав динамізму, навіть при всіх недоліках обох наших тодішніх таборів — і революційного підпілля та леґальних політичних партій.

Звичайно, хіба тільки найкращі знавці совєтських відносин, зокрема в Совєтській Україні, ті, які самі там живуть і відзначаються хистом глибокого аналізування тамошніх явищ та доходження на тій підставі до висновків щодо майбутнього розвитку подій, можуть передбачувати, в якому саме напрямку йтимуть обидва процеси — нівеляційно-русифікаційний панівного режиму та бунтівничо - конструктивний української стихії. Покищо русифікаційний процес дійшов уже до того, що на вулицях Києва, Одеси й Харкова можна, як було за царських часів, почути українську мову куди рідше, ніж її можна нині почути на вулицях Нью-Йорку, Чікаґо чи Філадельфії. Затроювання душ охоплює навіть такі на перший погляд прегарні видання, призначені на експорт, як альбом „Думи", що їх текст спотворено тенденційними змінами, і цілість сплюгавлено вступом, з якого виходить, начеб уся Козаччина з її чудовими думами існувала тільки для того, щоб підготовити період московського большевизму в Україні. Час до часу приходять з України наукові книжки українською мовою, час до часу нова збірка віршів чи повість, без уваги на складену в них пропаґандивну данину режимові, зраджує талант автора. Це, мабуть, найбільші реалітети. Яку реальну вартість з погляду української визвольної політики представляє підсовєтська українська молодь, на цю тему існує серед нас спір, в якому, правда лежить, напевне, посередині. Ото ж, напевно, дещо рації має Іван Багряний, який, покликуючись на прецеденти мадярської і польської молоді, що лиш слабо пам'ятала передвоєнні часи, та й української підсовєтської молоді у військових уніформах за останньої війни, каже в отій молоді, включно навіть з частиною комсомолу, вбачати май-

бутніх борців проти Москви. І правду кажуть і ті, які сумніваються, щоб ота нова, народжена й вихована за совєтського режиму генерація могла викресати з себе тугість антимосковського спротиву без будь-якого поштовху з-зовні, розуміючи під ним чи-то події в середині компартії, напр., внаслідок нової розгри в боротьбі за владу між членами панівної московської кліки, чи господарське заламання, чи міжнародню коньюнктуру. Так як нині, на початку 1960 року, стоять справи СССР і в широкому світі — можна сумніватися, чи в оцьому році прийдуть великі зміни на рідних землях.

Не видно їх теж на обрії української еміґрантської та американсько-української дійсности. Не відомо, до якого ступня абсурду мусять дійти міжпартійні відносини в українській громаді в Західній Німеччині, до якої межі мусить дійти партійницьке й гурткове запаморочення та персональне амбіціонерство, щоб почався зворотний процес в напрямку санації відносин. Нема теж ніяких познак, щоб на політичному секторі зайшли поважні зміни на краще в американсько-українській громаді. Нинішній стан того сектора жалюгідний. Правда, треба признати покращання відносин в Українському Конґресовому Комітеті. Поштовх до активізації дав приїзд Хрущова, додатньо впливає участь УКК в т.зв. Кассіді (організації національних груп середньо — і східньо-европейського походження), видно більшу рухливість і тісніший контакт з громадянством. Дві справи вимагатимуть вирішень у цьому році: проєкт скликання Світового Конґресу Українців та підготова до Шевченківських святкувань у майбутньому році, у сторіччя смерти Шевченка. Але, зрештою, образ української партійно-політичної шахівниці в ЗДА жалюгідний. Представництво УНРади в ЗДА не грає ніякої ролі, не має ніякої ініціятиви, її голова сам себе називає тільки амбасадором своєї партії і, в практиці, втікає від вирішування проблем, прихильники Державного Центру УНР не бачать керівного чинника в Америці. На папері існує Координаційний Центр демократичних організацій, який діє дещо тільки в тих містах, де є активні місцеві одиниці, що їх порахувати на пальцях руки. Далі існує поділ на три націоналістичні одиниці. Далі існує розбиття на демократичній лівиці, чи пак в таборі нової іміґрації з-під Совєтів, де подивугідну енергію розгортають деякі одиниці, щоб сіяти хаос, плюгавити своїх земляків та діяти, під напором антикомуністичного радикалізму, на радість і славу Москви. Не видно познак, щоб мало зменшитись число американсько-українських фікцій. Зате, напевно, буде збільшуватися в 1960 р. число дітей і молоді, що говоритиме цілком або здебільша по-англійськи, а не по-українськи, і буде поглиблюватись та психологічна криза, яка стоїть у тісному причиновому зв'язку з інфляцією наших фікцій та яка в практиці проявляється у масовій втечі від громадської активности,у порожніх залях на традиційних святочних академіях.

І тут, в американсько-українській громаді, її керівники, мабуть, зовсім не здають собі ще справи з сліпого кута, до якого вони довели громаду дублюванням еміґрантських політичних партій та зводженням боїв між фікціями. Вони, мабуть, все ще не здають собі справи з актуальности американсько-українських проблем, які глузують з їх партійно-політичних програм, гасел, амбіцій. Ось у січні ц.р. відбувся в Нью-Йорку з'їзд організації молоді, що носить горду назву націоналістичної. Пропонований на голову з'їзду юнак, симпатичний, талановитий, розумний син одного з найактивніших діячів давньої еміґрації, просив не вибирати його на голову з'їзду з уваги на його слабе знання української мови, і те саме зробила панночка, так само мила й розумна людина, яку пропонували на секретарку. А лідери партії, в орбіті якої ніби завжди ще стоїть та молодняцька організація, присилають писані привіти з Европи й особисто в Нью-Йорку, виголошують їх, начеб вони були на з'їзді в Академічному Домі у Львові в 30-их рр., де всевладно панував дух „Націоналізму" Д. Донцова, тієї євангелії більшости тодішньої нашої студентської молоді. Що має ця ідеологія спільного з дійсністю, в якій центральною проблемою є проблема мови та знання мінімум з української історії, географії, літератури й музики, не мріючи вже про мінімум з історії української політичної думки, щоб на цій базі знання американсько-українська молодь відчувала сантимент до України, плекала культ того сантименту і пропаґувала в американському громадянстві українську самостійницьку ідею. Напередодні того з'їзду появилась дискусійна стаття в органі тієї організації, що ним є періодична сторінка в „Свободі". Автор тієї статті бідкався над духовою прірвою між молоддю і її батьками — яке вірне завваження, Скажете: так завжди бувало. Вибачте — тут річ не йде про нові течії, про нові ідеї, що їх видвигає молодь, про бунт молоді проти старших з тієї ірраціональної причини, яка скрита в природі молодости. Тут річ іде про те, що старші, які повинні мати досвід, розум, перспективу, геть затратили почуття реалізму, тягнуть за собою далі баляст своїх анахронічних програмових доктрин і хочуть насилу впоїти в молодь, що живе в іншій епосі, на іншій землі, в іншому по-

літично-культурному кліматі, має інші заінтересування і може служити українській справі в цілком іншій площині, на цілком інших ідеологічних засновках.

З вимиранням людей, що прибули сюди з України, щораз наближується момент великої духової кризи, яка настане в американсько-українській громаді. Це не значить, що нема зовсім кадрів, так мовити духових спадкоємців ідеології, схопленої 4-им Універсалом. Є чимало дуже талантовитих молодих людей, активних, здібних, високо ідейних. Треба сподіватися, що певний відсоток членів нинішніх чотирьох молодняцьких організацій —Пласт, СУМА, МУН і ОДУМ дасть керівний актив. Члени Ліги української молоді Північної Америки є в значній мірі вже нині старшим поколінням і в її рядах одиниці грають поважну ролю. Отож напевне не буде в українській Америці пустки після того, як відійдуть ті, що приїхали сюди з України, особливо ж ті, що брали безпосередню участь у війні 1918- 21р. Але їх наслідників буде напевно менше, куди менше, і те число буде щораз зменшуватись. Зміниться весь клімат в американсько-українській громаді. Це не ворожбицтво, бо хто був тільки на відкритті того з'їзду „націоналістичної" української організації молоді в Нью-Йорку в січні 60 р., той мав виразний передсмак розмірно вже дуже недалекої і дуже радикальної зміни. Ясно, що це не станеться вже в 1960 р. Треба молитися, щоб цей рік позначився не тільки числом клепсидр, які автоматично наближуватимуть нову епоху, але й щоб започатковано в ньому пляново позитивні й конструктивні зміни під кутом реальних вимог української справи в Америці.

Від видавництва

Знижка передплати „Овиду"

Передплату „Овиду" на 1960 р. обнижуємо до суми дол. 3.00 річно. Із попереднім числом ми вислали передплатникам розрахунки, враховуючи їх надплати на дальшу передплату.

Наше листування

Збільшена книжкова продукція видавництва, збутова акція наших видань і інсталяція друкарні спричинили поважні труднощі в нашому листуванні. Ми вибачаємося за припізнення з відповідями багатьом нашим приятелям і співробітникам.

Обговорення нових творів українських письменників

Рецензією на твір Зосима Дончука „Гнат Кіндратович" починаємо в цьому числі „Овиду" обговорення найновіших творів українських письменників. Ми запросили до співпраці в цьому відділі відому поетку Ганну Черінь. У наступному числі „Овиду" буде видрукована її рецензія на новий твір Докії Гуменної „Жадоба".

Огляд світової літератури

У наступному числі „Овиду" започаткуємо новий відділ у нашому журналі — огляд світової нітератури. Започаткує цей відділ наша постійна співробітниця з Европи Л. Ч. обговоренням роману автобіографії англійської авторки Кляри Шеріден п. з. „На чотири вітри". У наступних числах появляться огляди французьких та німецьких авторів.

Два напади на наше видавництво

Перший раз 11-го листопада, 1959 р. о год. 3-тій вночі вибито виставові шиби спеціяльно привезеною 14-фунтовою бетоновою плитою, а другий раз 12-го лютого, 1960 р., о годині 5-тій вранці вкинено спеціяльно привезену металеву бочку (гляди світлина нижче). Обидва напади мали провокаційний характер без грабункових цілей.

Богдан Гошовський.

Казки Лесі Українки

В одному з листів до А. Кримського від 14. 10. 1911 р. Леся Українка писала:, . . . не згадую лихом волинських лісів. Сього літа, згадавши про їх, написала драму-феєрію на честь їм, і вона дала мені багато радощів, хоч я й відхорувала за неї (без сього вже не йде!). Се властиве по термінології Гауптмана (так він зве свій „Потоплений дзвін"), але я не знаю, як би се могло по-нашому зватись. Чи знаєте, що я дуже люблю казки і можу їх видумувати мільйони? А от досі не одважувалась писати!"

Мова в листі про „Лісову пісню" — драму-казку, яку вспіла до недалекої вже смерти дати українській літературі Леся Українка. Коротке, на жаль, її життя не дозволило їй виявити своє багатство духа і в цій ділянці літературної творчости, дарма, що вона весь час збиралася писати власне казки. В одному з листів до матері згадує про свій задум написати казку „Зелений шум", в листі до сестри Ольги (від 18. 3. 1903) пише: . . . „Вже давно мала на думці писати щось на тему народних казок. Найбільше інтересує мене тема казки „Гнат Булат", подібна до теми „Армер Гайнріх", що взята за основу в новій драмі Гауптмана, тільки в укр. казці замість прокаженого виводиться обернений в камінь, а замість дівчини - вірний товариш (або джура), що кров'ю своєю розбиває чари і оживляє камінь. Я тільки не знаю, чи в моїй версії буде ся казка годитись для дітей, то може я перше напишу дві інші: Яйце - райце і Жар-птицю. Найкраще хіба Яйце - райце, бо ся тема оригінальніша і з ліричними елементами, тим часом як Жар - птиця нагадує Конька - Горбунька і може скинутись на наслідування, до того ж чисто епічна, а мені чиста епіка мало вдається".

Леся цікавиться і знає світову казкову літературу—напр., у листі до матері (від 25.11. 1904.) просить прислати їй казки „1001 ночі" і „Оповідання - я їх не маю і дуже ними інтересуюся". Перекладає на українську мову казки — в листі до брата Михайла (від 26-28 листопада 1890) пише: „Лелії" Жорж Занд перекладу у мене нема. Маю тільки половину її казки „Ле нуаж роз", якщо вона куди придасться, то можу скінчить". Цікавиться вона і дитячим театром-постановкою. У листі до сестри Ольги (від 19. 3. 1891)пише:„Я була скільки раз у театрі, у неділю вдень було дитяче представлення, казка про мачуху царицю, що питала у дзеркала, хто найкращий у світі, що то отруїла свою пасербицю і т. д., ти знаєш ту казку".

Ряд відомих автобіографічних даних з життя Лесі Українки потверджує її зацікавлення казкою, а поза драмою-казкою „Лісова пісня", в якій світ української народньої фантазії-казки знайшов своє творче мистецьке вивершення, відомі її і прозові та віршовані писання в цій ділянці літературної творчости.

Коли з січнем 1890 р. почав появлятися у Львові заходами педагога й етнографа Володимира Шухевича журнал для дітей і молоді п.з. „Дзвінок", то зразу на його, хоч і скромних, сторінках появилися найбільші імена будівничих нашої держави духа - Івана Франка і Лесі Українки.

Вже в першому річнику друкує Леся в „Дзвінку" казку „Метелик", в черговому році казку „Біда навчить", і в цьому ж 1891 р. друкує в чернівецькій „Бібліотеці для молодежи, міщан і селян" казку „Лелія". Дві перші казки загально відомі, „Лелія" стала відома щойно після опублікування її вдруге Марією Деркач в одному із львівських жіночих журналів, в 1937 р. Четверта казка, докладніше легенда Лесі Українки п. з. „Щастя" була друкована вперше в альманаху „Складка" 1895 р.

Окремо стоїть Лесина поезія — віршована „Казка про Оха чародія", друкована вперше в дитячому журналі „Молода Україна" в Києві 1912 р. ,який редагувала її мати - письменниця Олена Пчілка. Б. Якубський дає примітку до цієї казки - поезії, що вона має значення тільки як доказ, яким різноманітним було поетичне обдарування Лесі Українки. Тут не тільки справа в різноманітності обдарування - зміст і ідея казки ясно вказують, що авторка мала на увазі московський царат, а дівчина—бранка в темниці Оха-чародія жде, хто з хоробрих юнаків дасть їй волю, розрубавши сімдесят ще й сім замків . . . Характеристично, що ця казка не друкується в дитячих чи юнацьких виданнях в УССР. . .

Чи збереглися і чи були друковані ще й інші Лесині казки? Можна думати, що так. Ось виринає, напр., питання про авторство казки „Три метелики", що була друкована в читанці „Вінок" О. Білоусенка (О. Лотоцького) під ім'ям власне Лесі Українки. Характер і стиль казки вказував би на її авторство. Чи О. Білоусенко дістав її прямо від авторки, чи передрукував

з якогось невідомого нам видання - справа залишається до вияснення.

Перші знані нам чотири казки постали, як бачимо, в короткому періоді Лесиної творчости, а можливо, що і в одному часі, на що вказувала б їх пов'язаність провідною ідеєю про долю-щастя в житті,—вони становлять, за думкою В. Барагури в одному з його листів, окремий цикл. Хоч казка „Біда навчить" була друкована рік пізніше від „Метелика", всеж у цьому циклі її можна вважати першою зчерги. Це типово дитяча казка: мистецька простота і проста життьова мораль - ідея казки: горобчик зазнає багато лиха, не знає „щастя" в житті, але біда навчила його, як треба жити. І коли сусіди - горобці питають його: „І де то ви того розуму навчились?, то він „ біда навчила, каже". Тут „щастя" дуже просте: життьова меткість і влаштування щоденного життя—буття.

Але чергова казка „Метелик" поглиблює цю ж саму проблему життя і „щастя" в житті. Бідний нічний метелик жив у темному льоху. Але душею він чує, що „десь то є сторона краща, ясніша". І ось усміхнулося йому щастя - доля; служниця прийшла до льоху із свічкою і коли подалася зо свічкою наверх, то метелик полетів за світлом свічки і опинився у великій кімнаті. Летить тут він до лямпи, до „згубливого світла" і влітає в саме полум'я - „трісь! оце ж йому і смерть!" Казка теж простенька, але Леся подає вже тут і свою „філософію": „А хіба розумніша була б його смерть, як би він навіки заснув у темному льоху? Те світло спалило його, але він рвався на простір. Він шукав світла". Тут уже не практичний життьовий розум горобчика, а тяга до вищого щастя, до простору, до світла хочби й ціною неусвідомленої жертви життя.

Третя казка „Лелія" має вже куди ширше полотно і в ній розгортається проблема щастя в ряді картин - щастя, не тривке, і радше в мріях і снах, як в реальному житті, вся дія так і відбувається в сні. Щастя не в достатках знудженої багатої панянки, і немає щастя там, де немає душі, —штучні квіти ніби гарні, але вони без душі, мертві і в них не живуть ельфи, а єдине щастя в дівчини Мар'яни, що в бідності своїй має своє багатство - квіточки в квітниці, а в ній і свою розкішну білу лелію, а в душі в неї і на устах у неї—веснянка. Щастя—в душі людини. Цикль замикає леґенда „Щастя". Тут філософічне омислення проблеми добра й зла, боротьби „Божої мрії" і „злого духа", що створив думкою своєю дивну постать і назвав її - щастям. „З того часу не стало на землі ясного спокою, потьмарилась блискуча Божа мрія. І злий дух утішився працею своєю", так закінчує Леся Українка свою леґенду.

Не стало на землі ясного спокою — людство женеться за оманою щастя... Хто переможе — мрія Божа чи твір праці злого духа?

Актуальність казки в нашу добу особлива. Вона не потребує інтерпретації — подаємо її для обзнайомлення й роздуму читачам — до речі, вперше на еміґрації.

З „Казкою про Оха—чародія" пов'язується казка — поема „Про велета" в Лесиному „Триптиху". Коли в першій з цих казок поетеса говорить про дівчину—бранку в темниці, то нам зрозуміло, що ця бранка —символ України, в казці про велета поетеса сама розкриває в останній строфі символіку казки, — велет, що порве „дроти залізні і розправить руки грізні" в час, коли минеться Божа кара" — це рідний край — Україна:

„Кохана стороно моя!
Далекий рідний краю!
Що раз згадаю я тебе,
То й казку цю згадаю."

Казково—фантастичні теми численні в ряді творів Лесі: поеми „Давня казка" і „Віла — посестра", як теж фантастична драма „Осіння казка" сповнені казковими постатями та образами. Твори ці широко відомі і їх розгляд,до речі, з частим соціяльним переяскравленням чи й викривленням, маємо в збірному перевиданні творів Нью Йорк, 1953 —54).

---

*) Тут таки варто пригадати її записи української народної творчости, які вийшли друком у Києві 1902 р. п. з. „Детские игры", песни и сказки Ковельского, Луцкого и Новоград-Волынского уездов, Волынской губернии, собранные Лариссой Косач. Музыка записана К. Квиткой".

Примітки: казки „Біда навчить" і „Метелик" поміщені в збірному виданні творів Л. Українки , Нью Йорк, 1954, за заг. ред. Б. Якубського, вони друковані теж в журналі „Веселка" в рр. 1955 і 1956, казка „Лелія" видрукована вперше на еміґрації в „Веселці" за рік 1957, леґенда „Щастя" друкується оце на еміґрації вперше за М. Деркачевою: Леся Українка: „Неупубліковані твори", Львів, 1947.

Леся Українка

ЩАСТЯ

(Леґенда)

Це було на початку віків. Новостворений світ сіяв чудовою красою, скрізь була гармонія, ясне, повне життя. Цвіла Божа мрія, розкішна й лагідна. Людське життя плило тихими хвилями і зливалося з тією мрією в одно осяйне, спокійне море. Великий спокій був на землі й люди жили в спокою. Так було довго.

Злий дух спав у підземній країні. Він спав довгі віки і сон його був лихий. Прокинувся злий дух і покликнув: „Лихі сни мучать мене! Душа моя рветься, нема мені спокою! А там на землі панує ясний спокій, мрія ворога мого цвіте й пишається і ніщо не бентежить її. Чи маю носити сам мою тугу огненну, чи маю ховати мій смуток темний? Ні, я кину тугу в серце наймиліших дітей ворога мого, я розкину над ним смуток чорним покривалом, і потьмариться мрія ворога мого."

Злий дух вийшов чорним димом з лона землі і огненною хмарою полинув над землею. Він пролітав понад долинами, де хвилювало золоте збіжжя, де рясні дерева клонили додолу важкі квіти. Там спустився злий дух,—і збіжжя вигоріло, мов від огню, овоч на деревах почорнів, трави пожовкли, квіти посохли, стала пустиня. Люди ховалися від огневого подиху по ямах та печерах і стогнали: голод!. . голод! .. Злий дух вернувся у підземну країну і ждав.

Минуло сто літ. Пустиня давно обернулася знову у розкішну країну, знов хвилювало золоте збіжжя, рясні дерева знов клонили додолу важкі віти. Нове покоління людське розказувало казки про колишній голод, але ті казки почали забуватись. Божа мрія цвіла, як уперше,і спокій був на землі.

Але злий дух не спав. Він сказав собі: „Поглянну на діло рук моїх". Здійнявся з лона землі і сивим туманом, і холодною хмарою полинув над землею. Він пролітав над горами-полонинами, де паслися отари великі, де розкинулись табори людські: там він з'явився густим мороком, лихою заразою. Гинула худоба, конали люди, крик страшний котився по горах: смерть, смерть. . . Отари зникали, табори порожніли . . . Злий дух вернувся у підземну країну і ждав.

Минуло сто літ,— на могилах людей, що погинули від зарази, ярий моріг зазеленів, а нащадки їх спокійно ходили по полонинах, весело грали в сопілки, скликали незліченні отари. Табори біліли наметами, скрізь було життя. Ніхто не згадував про лиху заразу. Божа мрія цвіла, як і перше, і на землі був спокій.

Злий дух сидів у підземній країні і думав. І він створив думкою своєю дивну постать. Вона була блискуча, як рання зоря, і міняла свій вигляд що хвилини, як вогонь. Злий дух дав їй життя і назвав її щастя. Він узяв її на свої дужі крила і полетів з нею геть високо понад землею. Була темна ніч, табори спали, тільки молоді пастухи сиділи навколо багаття - пастухи не спали в ночі - вони співали. Наймолодший грав на сопілку і очі йому були спокійні, як зорі.

З неба покотилася велика, ясна зоря. Пастух покинув сопілку і вхопився за серце. Він бачив зорю і вона йому серце вразила. Він кликнув на весь голос: „Дивіться, дивіться!" і всі дивились туди, куди показувала його рука, там упала зоря. Вона впала на високу гору і на горі спалахнуло світло, горіло й вабило серце. Пастух сказав братам своїм: „Ходім туди!" і всі пішли до світла. Всі бачили у світлі те, що було їм над життя миле і всі бачили різно. Їм було так, мов у душі в них горів вогонь. Вони йшли все далі і світло далі ставало. Вони все йшли, кололи ноги на колюче зілля і шарпали одежу об гострі терни, кров була на слідах їх. А ясна, дивна постать все далі ставала, бо сила покинула їх. Ішли і падали один по одному, бо сила покинула їх. А ясна, дивна постать все далі ставала, все більше мінилась і зникала в тумані. Настав день, а вона не верталась і ніхто не знайшов її.

Був знову вечір, і пастухи співали. Вони співали: „ О щастя, о ясне, загублене щастя!" І ті пісні отруїли серце всім людям. Всі прагнули щастя і ніхто не знав його, всі хотіли бачити його, мати його на хвилинку і вмерти потім, бо воно стало їм миліше над життя.

І кожний бачив його, хоч у сні, хоч на малу хвилинку. На одного воно глянуло коханими очима, іншому заблищало золотом, іншому засіяло світлом слави. Всіх очарувало воно навіки і чари його були отрута. Воно летючою зорею падало в серце і починало горіти. Хто раз бачив його, той не забував його до смерти. Пекельний вогонь прокинувся в душах усіх людей. Всі шукали щастя, всі хотіли мати його ціле у своїх руках. Для нього віддали все найдорожче, губили себе і других, сльози й кров лились річ-

Закінчення на 15-тій стороні).

Вернер фон Гайденштам

ПОЛТАВА

(Закінчення з 1-го числа „Овиду" 1960 р.)

Вже від кількох хвилин затихли останні постріли і спокій запанував на побоєвищі, де саджали на палі нечисленних запорожців і останніх козаків Мазепи, що залишились живі. Хати і млини були спалені, дерева вирубані, а герої мертві, вкриті попелом і землею. Широковідкритими очима вони, наче з того світу, дивилися на живих і пройдені роки. Зі смерканням того червневого вечора декілька полонених вояків і духовників блукали тут і там, шукаючи своїх земляків. Вони час від часу відкривали яму, над якою стиха шептали похоронні молитви мовою далекої країни. Могили засипано. Потім на них виросли осока й будяки, щоб століттями шуміти від степового вітру на болотах.

Один з духовників знайшов полковника Вецеля, поляглого тут з двома синами. Він підійняв обгортку порожнього молитвенника, оздобленого родинним гербом.

— Ти останній з твого роду, — сказав він, — а скільки великих родин вигасло саме сьогодні! Галь, Зігерот, Маннерсверд, Розеншільд, фон Берген... Коли в цю хвилину я роздираю герби, витиснені на цій обгортці, і кидаю їх вітрові, я в жалобі розсіваю теж герб на вас усіх в імені мого знищеного народу.

Велике число трупів зібрано на купу поза валами, там, де битва була найзавзятіша, але інші лежали порозкидані і небавом млосний сопух наповнив повітря, а вороння літало купами. Під ніч ще урочистіша тиша залягла над гробами. Ранені ще кричали, щоб дістати води. Найбільше порубані благали, щоб хтось мав милосердя над ними і добив їх одним ударом шпаги. Вони волоклися до будь-якого мертвого коня, витягали пістолі з кобури і вбивали себе самих, відмовляючи Отченаш на дрижачих колінах і благаючи Божого благословення для всіх тих, що були вдома. Один смертельно ранений драгун з захопленням дякував Богові за славну смерть. Він відмовив похоронні молитви за себе і за своїх товаришів. Він узяв жменю землі і тричі кинув собі на груди, кажучи: „Із землі ми вийшли і в землю мусимо повернутися." Потім цей ентузіяст проповідував про воскресення і почав співати похоронний псалом. Двадцять чи тридцять голосів відповіло йому здалека в темноті під небом, освіченим блискучими зорями.

Мартин Проповідник лазив по побоєвищі без страху від дотику мертвих. Він продовжував співати псалом, коли драгун замовк. Він побачив стару жінку, що йшла зі смолоскипом. Вслід за нею йшла група селян з відкритим возом, на який вони складали одяг та інші вкрадені з трупів предмети. Один ранений корнет, що ще не був мертвим, підняв руку,щоб оборонятися, бо не хотів дозволити забрати з шиї ланцюг із невеликим срібним хрестом, але вони били його вилами. Тоді Мартин Проповідник скочив уперед.

— Не вбивай, не вбивай! —засичав він. Серед грабіжниць він пізнав малу Дуню, свою малу принцесу. Все його обличчя перемінилося і він простягнув до неї руки, немов батько і полохливий коханець заразом. Вона вперто глянула на нього і вибухнула божевільним сміхом.

— Оце той поганий швед, — кричала вона, — що давав мені гроші. щоб дістати вишень і цілувати мене.

Вона скочила на нього, немов кішка, і вирвала з його вух навушники, аж кров потекла йому по обох боках шиї. Він упав на спину, а жінки схопили його, дали прочухана і забрали в нього вбрання. Вони вирвали в нього примірник євангелії св. Івана і розсипали картки з неї, наче з обскубаної птахи, стягнули з нього чоботи зі закотами і діряві шкарпетки. Коли він побачив, що й Дуня хапає за вила, вирвався з їхніх рук всією силою ненависти і втік у сорочці, толочачи ранених і мертвих.

ЩАСТЯ

(Закінчення з 14-тої сторони).

ками в ім'я його. А щастя літало по світі зорею, блискавицею, огником бродячим і ніде не спинялось надовго і ніхто не мав його ціле в руках.

І чутний був великий крик по всій землі: щастя! щастя! . . .

З того часу не стало на землі ясного спокою, потьмарилась блискуча Божа мрія. І злий дух утішився працею своєю.

Казка написана 1895 р. Друкована вперше в альманаху „Складка" 1895 р., ст. 64 - 68 за підписом В. Чайченко. Дещо на ліво ініціяли Л.У. Редагував альманах Ц. Білиловський. Рукопису немає.

М. Деркач характеризує цю легенду так: Л. У. дає тут символічний образ боротьби добра зі злом.

— Ми не можемо навіть утішатися вірою, що існує невинне серце, — прошепотів він і виліз на кульгавого коня, який наткнувся на нього в темноті. — Бог опустив нас. Це судний день. Все закінчилося і ввесь світ потемнів.

Він їхав дві ночі і два дні. Ранені, залишені по дорозі, показували йому шлях. Він віднайшов шведів на смузі землі, положеній між Ворсклом і могутнім Дніпром, що простягався, немов море, між лісами, чагарниками і шуварами. Коли передні московські сторожі бачили Мартина Проповідника в закривавленій сорочці наохляп на кульгавому коні, вони відступали злякано і не стріляли до нього, поки не переїхав.

Сонце пекло. Ранених і тих, що мали тиф, поклали близько води в тіні кущів. Генерали розмовляли між собою, а Левенгаупт мелянхолійно звернувся до Кройца.

— Коли б король попав у полон, шведи залишили б свої хати і віддали б останню в'язку сіна, щоб заплатити окуп за нього. На нас лежить уся відповідальність. Ця війна є партією шахів, де йдеться про те, щоб захопити королів. Я просив його навколішках, щоб він сів на байдак на ріці, але він вдарив мене в груди, кажучи, що мусить думати про важніші речі.

— Дорогий брате, ти до нього говорив, як людина в подагричному стані. До нього не треба відноситися, як до мужчини, але, як до́ юнака, гордого з осягів мужнього віку.

Кройц наблизився до повозу короля і почав вимахувати рукавичками, рискуючи, що вдарить його в чоло. Його здивував блискучий погляд очей короля.

— Ваша Величність мріє?

— Я даремне змагався з моїм пером; ось чому я думаю. Я хочу писати завіщання й упорядкувати наслідство трону. Коли загину на полі бою, хочу, щоб мене поховали в сорочці, як звичайного вояка, там, де поляжу.

Кройц зім'яв рукавиці й схилив голову, упокорений, як і інші.

— Вельми милостивий Пане, я не належу до тих, які просять Бога, щоб пощадив життя; я добре розумію найвищі бажання героя. Коли куля поцілить Вашу Величність... Ну хай! В ім'я Христове! Сьогодні Ваша Величність не може оставати на сідлі довго. Хай Бог мені простить, але не можна переносити Вашої Величности сюди й туди, немов жебрака і, коли останній з нас віддасть своє життя, Ваша Величність осамітніє . . . і попаде в полон.

— Може один стояти не тільки проти п'ятьох, але й один проти всіх.

— Це правда, правда! Але, хай мене чорт візьме, це не підходить таким простим сміливцям, як ми у військовому одностроі . Один проти всіх! Треба сказати — один проти всього світу. Для цього треба б мати людей іншої породи, бо з нас такі жалюгідні людці, що не маємо нічого, крім наших шпаг для оборони. Тому, що я випадково прийшов обговорити з Вашою Величністю наше становище, я благаю остатися з нами і не всідати на байдак, бо таким чином Ваша Величність поставить себе одинцем в обличчі всього світу. Тоді скажуть: Що це за Олександер, який, утікаючи, залишив своє військо москалям! Який скінчений йолоп! Дивіться! Він вивіз столове срібло і бочки грошей саксонців, замість все залишити москалям. Ох! Ох! Ми, бідні піддані, не зможемо відмовлятися, хіба в цей спосіб. Ваша Величність поставила себе одинцем в обличчі всього світу, піддаючи свою достойну особу клеветі, яку не пощадять безсилля і дурнота тим більше, коли в гру входитиме польовий ма́ршал, Піпер, Левенгаупт і інші. Коли дурнота зуміє зрозуміти нещастя? Ваша Величність хоче вмерти, а це не є ані жертвою ані геройським чином. — Ми вояки вміємо умирати. Але гордістю, гордістю, Пане, є посвята для підданих. Ось жертва, на яку вони не дозволять. Що війська не буде змоги перевезти — це певне. Ми не маємо ні шаланд, ні якорів, ні гаків, ні жердок, ні теслів. Длятого я благаю Вашу Величність оставати і не кидати визову світові.

— Хай приготовлять човни! - наказав король.

Мазепа, лицарський землевласник, зібрав свої скрині і свої бочки дукатів і вже сидів у своєму повозі на одному з плотів. Запорожці і маси вояків прив'язували вбрання на плечі і, беручи під пахи чи то дошки, вирвані з возів, чи галуззя дерев, скакали в ріку. Около півночі повіз короля покладено на два човни, зв'язані разом, і Ґилленкрук, який був на ногах, мовчки передав Левенгауптові мапу поля бою, наклеєну на дошці. Ніхто не говорив нічого. Зорі світили, ніч була спокійна, шум весел завмер у далині.

— Ми два ніколи не побачимо його, — прошепотів Кройц до Левенгаупта. — Які дивні були його очі недавно. Ще є олива в лямпі, але з цікавости запитаю про його дальшу долю. Яким буде він, коли його переможуть, коли стане старим, коли його візьмуть на сміх?

Левенгаупт відповів:

— Корона, що її він сплів собі сам, як прикрасу, кидає проміння на його підданих. Вона остане вічно на забутих могилах тут, на болотах. Так, ми повинні подякувати йому за все, що він зробив для нас.

Здалека почувся жалібний голос Мартина Проповідника.

„ Зробили з мене байку народів, — сказав

Йов, — і я став предметом насміху, і мої очі гаснуть від журби, а моє тіло стало немов тінь. Я кричу до гробу: Ти є моїм батьком; а до віршів: ви є моєю мамою і моїми сестрами. А де є моя надія? Вона зійде до дверей гробу, коли ми разом підемо спочити в поросі".

Настав день. Мартин Проповідник ходив у закривавленій сорочці від групи до групи, пригадуючи людям, щоб роздумували над Біблією і катехизмом. Вояки стояли мовчазні перед опущеним королівським наметом, але, коли закричали, що треба піддаватися і коли загорілий від сонця російський генерал Бауер з'явився на горбі, щоб узяти трофеї, Мартин Проповідник зліз з коня, ламаючи руки.

Довкруги стояли козаки з мідяними шоломами і списами на задиханих і виснажених конях, а на землі перед ними складено тулумбаси і бубни, роги і мушкети, що їх стріли гриміли над батальйонами; прапори, що їх знали так добре і, що їх матері і жінки вітали з вікон у день виїзду. Вони блистіли та іскрилися у мряці. Старі мовчазні підстаршини обіймалися, плачучи. Деякі здирали свої перев'язки, щоб рани кривавили. Два побратими вдаряли один одного шпагами, що їх мали кинути під ноги переможцям. Каліки пройшли мовчазні й грізні. Дальше йшли молоді хлопці з відмороженими лицями, без носа і без ух, що їх голови подобали на голови мертвяків. Хорунжий Піпер, що був ще юнаком і згубив закаблуки, шкутильгав на милицях. Вкінці підійшов дворянин Ґінтерфельт, якому бракувало обох рук; у Франції йому замінили їх двома чорними, вигладженими дерев'яними, що звисали з його свити. Дерев'яні ноги, палиці, ноші; вози з хворими калатали наостанку.

Мартин Проповідник мав схрещені руки, огники світилися в його очах, він щось стогнав і бурмотів, а проповідницький дух опанував його так сильно, що деколи він сам чув, як йому рветься голос і хрипне, а хвилинами стає таким могутнім, наче б він летів на крилах слів і мінявся в полум'я огню. Хитаючись біля складеної зброї, він вийшов уперед, показуючи пальцем королівський намет:

— Він сам є грішником! — сказав. Ти, мамо, ти жінко в жалобі, поверніть його образ до стіни! Забороніть малятам вимовляти його ім'я! Ти, мала Дуню, що небавом підеш з подругами забави зривати квіти на могилах, збудуй йому на згадку пам'ятник з людських черепів і кінських голов! Ти, каліко, вдаряй милицею об глуху землю і клич його, щоб прийшов сюди, де його ждуть тисячі істот, яких він пожертвував! Все таки я знаю, що одного дня ми вийдемо на наших дерев'яних ногах і милицях перед трибунал справедливости і скажемо: Прости йому, Отче, як ми простили йому, бо наша любов стала заразом його перемогою і поразкою.

Ніхто не відповідав йому, але всі слухали похилені і мовчазні так, начеб це було те, що вони хотіли сказати. Його розпука посилювалася ще більше. Він закрив худе обличчя руками.

— Скажи мені, на милість Бога скажи мені, що він живе! — кричав він. Скажи мені, що він живе!

Ґінтерфельт підійняв свій капелюх пальцями з чорного дерева і відповів:

— Його Величність врятована!

Тоді Мартин Проповідник став на коліна і знов став собою.

— Слава Богові від війська! — сказав він. Коли король урятований, я зноситиму всі труди, якими доля придавить мене.

— Так, так, хай у війську буде благословенне ім'я Господнє! — повторили шведи і всі легко підняли свої капелюхи.

Переклав з французької мови

Роман Пачовський

ПОПУЛЯРНА РАДІОПЕРЕДАЧА
В ЧІКАҐО
п. н. « ГОЛОС СВОБОДИ »

EV 4- 5348 Л. і С. САМБІРСЬКІ 2243 W. THOMAS STR.

2 рази в тижні: — П'ЯТНИЦЯ — СУБОТА — Год. 6:30 вечора

WHFC 1450 — FM 97,9

ПОДАЄ :

Міжнародний політичний огляд і коментарі, вісті з України, новини з українського громадського життя, передачі для дітей і молоді, літературно - музичні авдиції, гуморески, спортову радіохвилину, передачі про Україну англійською мовою, виступи представників Товариств, календар імпрез, інтерв'ю, оголошення купців і промисловців та інші цікаві новини.

С. Самбірський виробляє забезпечення на доми, меблі життя і т.п.

М. Млаковий і О. Звичайна.

РОЗДОРІЖЖЯ

(1919—1959)

Прислухайтесь! Вгоу-у! Вгу-гу-гу! Це не собаки виють. Ні! Це виють вітри крилаті. Часом виють, як пес, що втратив хазяїна, часом стогнуть, як тяжко поранений звір, а часом ревуть у шаленім захваті перемоги.

Ш-шу! Ш-ші! Ш-ш-ш... Це не ліс зелений шумить, це не жито буйне шепоче, обважнілими колосками до самої землі схиляючись. Ні, ні! Вслухайтесь! Цей шепіт — **мертвий.** Це шепочуть непроглядні сонмища сухих і колючих, мов голочки, сніжинок. Часом вони летять слухняно за вітром крилатим, а часом лягають знеможено на вкриту білим саваном землю, утворюючи то тут, то там кучугури-намети, що дуже нагадують високі могили.

Оскаженівши після півночі, завірюха загонисто вигукує якоїсь дисгармонійної, але змістовної і дуже промовистої пісні без слів, і чується в тій пісні погроза комусь за щось, і бринять у ній виразні акорди перемог темряви над сонцем, а може й зла над добром... Завірюха владно стирає кордони між землею і небом, перетворюючи все в суцільну, непроглядно-мрячну млу, помережану ворохобнею сніжинок.

Мабуть, у всій Україні не знайдеться такого лихого хазяїна, який за такої завірюхи залишив би свого пса ночувати надворі. Усі пси в хатах. Тому й не додають вони свого заспокійливого голосу до застрашливої пісні стихії. А тим часом ... від села Грушки, що біля Кам'янця Подільського, рушають у путь зо три десятки людей та три підводи: сани й два вози... Глибоко-глибоко врізуються в сніг колеса возів. Коні борсаються в снігу, відвернувши вбік від вітру свої голови і напинаючись щосили, щоб хоч крок за кроком посуватися вперед. Крок... за... кроком... Але раз-у-раз коні зупиняються і тоді стоять, обвіювані довкола грізними подихами завірюхи, а разом із кіньми спиняються й люди . . . І так минають хвилини, що, складаючись докупи, наближають світанок. Ще темно, та хтось невідомий починає вже розріджувати мрячну млу завірюхою мережаної ночі. Чи, бува, не в темряві для цих людей порятунок? Чи, бува, не близькість світанку хвилює їх?

І знову крок... за... кроком... Аби хоч трохи вперед! Та ось запряжені в вози коні спиняються так знеможено, що кожному без слів стає ясно, що далі руху не буде. Крапка. Отак і стоятимуть вичерпані тварини, аж поки завірюха не зробить із них і возів дивовижних наметів-велетнів, вийнятих із незабутої ще прабабусиної казки. Люди мовчки розподіляються на дві групи, і кожна з них бере одного воза під свою дружню опіку: сплюсованими докупи кінськими й людськими зусиллями посуваються обидва вози далі вперед; крок... за... кроком по вкритому глибоким снігом безкрайому полю. Слів нема: їх уже раніше сказано. Тиша й мовчанка, узявшись дружньо за руки, неначе дві сестри-змовниці, оточують людей і тварин таємницею страшного вироку. Лише завірюха мережить ту тишу вибагливими візерунками своєї власної свавільної пісні без слів, але зі змістом. Лише вітер гуляє по засніженій рівнині безкрайого поля, інколи висвистуючи, інколи дмухаючи просто в обличчя, а інколи щось ніжно на вухо нашіптуючи... Аж ось приніс той вітер шалений на своїх засніжених крилах живий звук, що бринів дисонансом на тлі нічної сваволі мертвої стихії: то було кукурікання півня, що сигналізувало близькість світанку і зникло так само зненацька, як і з'явилось.

Світанок! Він — чародій: під впливом його чару сполохано тікає геть похмура тьмавість пейзажу, і, хоч сонця й не видно, люди мимоволі пригадують собі, що все ж таки десь існує сонце... І, мабуть, на душі стає трошки легше, хоч може, і всупереч дійності.

Пара коней з саньми відокремлюється від гурту і їде вперед. На санях лише двоє: один візник і один пасажир.

Слухняно згортає ніч свої тьмаві шати перед невблаганними вимогами господаря становища —світанку. Ніч, як злодій, тікає геть: її неначебто й не було ніколи! Ширшає обрій, і яснішає млиста, запорошена метушливими сніжинками далечінь. А онде ж і телеграфні стовпи шосейного шляху Кам'янець Подільський — Проскурів! Досягнувши цієї дороги, пара коней з саньми звертає ліворуч—на Кам'янець.

А дві групи людей з возами ретельно допомагають знеможеним коням: кожна людська істота сумлінно додає ще й своєї власної сили, аби таки пхати воза вперед. Крок... за... кроком, аби лиш хоч трохи вперед! За кілька годин такої-от „їзди" щастить, нарешті, людям і коням дотягнути вози до того шляху шосейного, що єднає Кам'янець Подільський з Проскуровом. Нарешті! Дві групи людей з возами повертають

засніженим, але твердим і рівним шляхом праворуч і зупиняються біля румовища невеликого будинку на протилежному боці. Коней з возами заводять під стіну, що дає їм деякий захист від метелиці, та кидають їм сінця потрошки. А люди знаходять собі сякий-такий захист серед румовищ.

При деннім світлі видно, що ці подорожні озброєні: дехто вже скинув кріса з плеча й припер його до стіни, а дехто з крісом не розлучається. Одяг і взуття цих людей стоять у явнім конфлікті з порою року. Лише дехто має плаща, а більшість без нього! Дзиґотять замотані в коци постаті — танцюють, тупаючи щосили замерзлими ногами об замерзлу землю і демонструючи при цій нагоді свої взуттєві гаразди — жалюгідні рештки колишніх черевиків і літні недоноски. Дехто вимахує в повітрі руками, штурхаючи сусідів, а дехто, захекавшись від несамовито-швидкого танцю, спиняється і дуже поважно закурює цигарку, з насолодою затягуючись смачним теплим димом та з особливим замилуванням приглядаючись до іскри-вогника.. Не бракує й інших очей, що пильно за спалахуванням тієї іскри стежать: та іскра на тлі завірюхи веде думку від сірника до дров, а від цих останніх до печі, затишного тепла й хати, де зварений дбайливою рукою обід збирає довкола стола всю родину...Всю чи, може, не всю? Розмов нема. Лише час від часу обмінюються скупими і, здебільшого, порожніми словами. Цим людям і без слів усе ясно... Все чи не все? Ні, мабуть, таки не все ще остаточно вияснено, бо очі кожного раз-у-раз знаходять ту далечінь шосейного шляху, що веде на Кам'янець.

— Не видно нашого сотника! А вже пора б йому повернутись! —каже юнак із чітко окресленим профілем і зеленкувато-сірими очима під дугами густих, від інею посивілих брів.

—Ні, не пора ще! То тобі, Михайле, лише так здається, що вже пора. Треба вміти чекати! — повчально відповідає інший, віком старший.

І вони чекають. Довго й терпеливо чекають. Хвилини здаються їм якимись неприродно-здовженими гадючками, що не пливуть і не течуть, а лізуть із нудною повільністю, як ті черепахи.А вітер тим часом висвистує марша в досить таки швидкім темпі, спотикаючись лише об те нещасливе румовище, за рештками стін якого туляться наші подорожні. І крутяться, і в'ються довкола метушливі й колючі сніжинки, слухняно підкоряючись сваволі вітра-буяна.

— Їде! Їде! — несамовито вигукує хтось, і тоді ввесь гурт людей стрімголов вискакує зі своєї схованки: кожен бо мусить на власні очі побачити, чи ж справді їде, і чи то, бува, не привид на тлі снігової стихії...

Так!!! Саме з боку Кам'янця Подільського на тлі метушливої ворохобні сніжинок з'являються засніжені голови коней: вони неначебто пливуть в тремтливих хвилях безкрайого іскристо-білого моря, — пливуть, як у казці, і саме тому здаються нереальними. Але ось слідом за тими казковими кінськими головами з хаосу сніжинок виринають коні з саньми, візником і так спрагло очікуваним пасажиром. Це зовсім не привид, а справжні сани, запряжені парою коней, бо ж ось вони спиняються саме біля румовища, і... І з саней виходить цілком реальна особа: всім їм відомий сотник Драґан. Скільки йому? 50 чи менше? У нього висока худорлява постать, втомлене продовгасте обличчя й дещо зігнуті плечі, дуже сумнівно загріті лише так званою „фуфайкою" російського військового зразка. Це не роки лягли йому тягарем на плечі, а виснаження від щойно перенесеного тифу та інших гараздів.

Прийнявши звіт від старшини, він коротко інформує присутніх про становище. Він стверджує здогадно-відомий факт, що Старшинська Школа УГА втратила всякий зв'язок із командуванням УГА. Він щойно був у Кам'янці, який зайняли поляки, і саме від них дізнався про те, що Українська Армія розділилася: Галицька заключила перемир'я з денікінцями, а Наддніпрянська з поляками. Тепер УГА силою обставин перебуває в стані дальшої війни з поляками і знаходиться десь в околиці Жмеринки. Як комендант Старшинської Школи УГА, сотник Драґан у даній ситуації не почуває себе в праві наказувати, кому — куди йти. Нехай кожен вирішує це питання САМ. Польське командування в Кам'янці Подільському запевнило його, що учасників Галицької Армії, які добровільно переходять на польський бік, поляки відправляють додому. Отже, хай кожен подумає над тим, що тепер має робити. Можна розійтись...

Сказав і замовк сотник Драґан, поклавши нестерпний тягар на душі курсантів. Невже... кінець?!? Невже мрії про вільну Україну... урвались?!?

Розбитим кроком повернулися курсанти під захист румовища. Що робити? Куди тепер іти? В душі кожного, замість виплеканого будинку мрії та віри, було тепер румовище.

А йти кудись треба було. І то негайно! Бо завірюха зловтішно бушувала довкола жалюгідного румовища, яке було колись будинком, і вітер пронизував тіло наскрізь, досягаючи мозку кісток, а сухі колючі сніжинки додавали до дисгармонійної пісні вітру ще й свій власний супровід мертвого шепоту.

— Ш-ш-ш-шу! Рішайся! Чуєш? — шепотів озброєний колючими сніжинками вітер: — Бо

інакше... загинеш! І загинеш не в бою, а тут, і я намету над тобою чималу кучугуру слухняних сніжинок. Ш-ш-ш-шу! Ти про могилу не журись! Я вже подбаю про те, щоб вона була, хоч і без хреста, але висока й пишна! Так, так! Може бути навіть дуже висока й пиш-ш-на. Ш-ш-ш-шу! Рішайся! Чуєш?

— А чи не знаєте, пане сотнику, на якім становищі будемо ми в денікінців? З крісом чи без нього? — раптом спитав хтось.

— Я чув, що денікінці Галицької Армії не розброюють, що її толерують і залишають для її відпочинку й лікування від тифу район Жмеринка-Вінниця. Денікінці розброюють Наддніпрянську Армію, — відповів сотник.

І тоді промінчик надії засяяв на посинілих обличчях курсантів. Виходить, отже, що не все ще пропало, і є ще надія на боротьбу, коли кріс у власних руках.

— На схід, хлопці! За нашим головним командуванням! За можливістю дальшої боротьби за Україну! — почулися голоси то тут, то там. Старшинська Школа почала готуватися до подорожування на схід. І лише зовсім маленька групка — чоловік 5-6, що складалася зі стрільців-курсантів Школи та працівників допоміжного персоналу (переважно старших віком людей), понуро складала зброю на воза, постановивши йти до поляків. Своє рішення вони мотивували потребою опікуватися родинами й дітьми, що залишилися там — у Галичині. З цією групкою до поляків пішов один візник, і тоді Михайло сам зголосився обслуговувати пару коней та воза.

Виїхавши на шлях, Школа рушила на північ — у напрямку на Дунаївці-Проскурів. Шалений вітер дмухав жменями колючого снігу просто в обличчя. Посувалися дуже повільно: крок... за... кроком, і лише темної ночі добралися до села при дорозі , де й повалилися спати; гаряча вечеря й тепла хата навіювали сни кращі, ніж дійсність. А вдосвіта наступного дня покинув Школу її комендант—сотник Драґан, виїхавши до Кам'янця Подільського саньми, що були запряжені шкільною парою коней. Старшинська Школа УГА рушила далі на північ під командою сотника Балицького.

Тепер найпекучішим завданням Школи було якнайшвидше добратися до роздоріжжя в Дунаївцях і звернути праворуч — на той шлях, що веде на схід до Нової Ушиці. Згідно з інформацією сотника Драґана, поляки на підставі порозуміння з денікінцями не мали йти далі на схід за лінію Кам'янець-Проскурів. А Школа УГА, що була в стані війни з поляками, дуже повільно пересувалася саме по цій лінії! Щоб не потрапити до рук поляків, треба було за всяку ціну зійти з цієї лінії на Ново-Ушицький шлях. Про будь-який серйозний спротив Школи полякам, в її теперішньому стані, не могло бути й мови. До того ж, як на лихо, два курсанти захворіли на тиф, і сам сотник Балицький почував себе недобре. Той факт, що сотник Драґан забрав шкільну пару коней і сани, дався курсантам взнаки особливо тепер, бо не було куди покласти хворих, а покинути їх полякам на поталу сумління не дозволяло. Довелося поскидати геть частину шкільного майна, а на звільнене місце покласти хворих. Сотник Балицький — смаглявий брюнет років п'ятидесяти або й більше — був людиною досить таки масивної комплекції, але він не обтяжував собою воза. Ні! Він навіть і тимчасово присісти не хотів: почуваючи себе хворим, він увесь час ішов пішки, тримаючись однією рукою за воза, а другою тяжко опираючись на палицю. А метелиця не вгавала: вона мережила млистий день густим візерунком мерехтливих сніжинок, вона дбайливо замітала слід за колесами двох возів, вона й далі співала своєї улюбленої пісні без слів і дмухала в обличчя подорожніх щедрими пригорщами сухого, колючого снігу.

Нарешті! Сталося! Школа досягнула роздоріжжя і, не наткнувшись на поляків, щасливо звернула праворуч — на шлях до Нової Ушиці. Становище покращало і психічно, і фізично: зникла загроза польського полону, та й метелиця пурхала тепер снігом не просто в обличчя, а в лівий бік. Люди й коні пожвавішали, веселішим, певнішим і швидшим зробився їх крок по засніженому, але твердому й рівному шляху. Крок за кроком — все вперед і вперед! А довкола — ні душі живої! Лише рештки Старшинської Школи УГА: купка людей, два вози та четверо коней чорніють на мерехтливо-білому тлі свавільної стихії.

Десь у полудень добралися до придорожнього села, зупинились, перекусили, коней підгодували і . . . знову далі рушили. Сотник Балицький так ослаб, що не міг уже й ногами совати; він примушений був, нарешті, лягти на воза, яким правив Михайло, і на якому лежало вже двоє хворих.

Обличчя Михайла витягнулось, засніжені брови зійшлись докупи, під очима лягли глибокі тіні, ніс загострився, а профіль здавався ще чіткіше вирізьбленим, ніж звичайно. Він ішов поруч із підводою, віддаючи свою увагу коням, але раз-у-раз поглядаючи на сотника, що лежав на возі з заплющеними очима.

—І чому б нам, пане сотнику, не відпочити в тому селі, де ми перекушували? — спитав Михайло, як тільки сотник розплющив очі: —

Адже загроза потрапити до польського полону минула, а люди й коні з ніг валяться!

— Ми щойно вирвалися з біди, — тихо й упевнено пояснив сотник! — Але та біда ще може нас наздогнати. Дізнавшись, що ми десь тут—недалеко, поляки можуть і не порахуватися з умовою, що вимагає від них триматися лінії Кам'янець-Проскурів*) перейти цю лінію і... Поляки на тиф не хворіють і в коцах зимою не ходять, як ми... Їм Захід допомагає, а нам... Хто?!? Ніхто!

Сотник урвав останнє слово гострим окличником і замовк. Але за хвилину вів далі:

— Нам треба ще хоч трохи далі відійти, а тоді вже отаборюватися в якомусь селі на кілька днів, щоб наладнати зв'язок із нашими. До такого села ми повинні ще сьогодні добратися: воно має бути від цього шляху праворуч на віддалі коло 4 кілометрів.

— А все ж таки, — настоював на своєму Михайло: — Чому б нам бодай хоч не заночувати в тому селі, де ми перекушували, а вже завтра, з новими силами їхати ще далі від лінії Кам'янець-Проскурів? Адже ми були б тоді ближче до своїх!

— Та й з цього шляху нам треба якнайшвидше зникнути, бо . . . — сотник зідхнув і замовк, а його смагляве обличчя заклякло, як неживе: — Бо . . . Бо саме цим шляхом може йти до поляків якась наддніпрянська частина, а в теперішній тяжкій для наших обох армій ситуації можна очікувати з боку цієї частини нерозважного вчинку супроти нас. І був би цей вчинок нерозважний викликаний пекучим болем за нашу національну справу, — болем, що й нас тепер супроваджує. З такого інциденту вийшла б тільки шкода непоправна: для нас, для них і для справи в цілому. Ні! Нам не слід було ночувати в тім селі, де ми перекушували! Рівно ж можна нам отаборюватись десь біля шляху!

— Дякую, пане сотнику! Зрозумів! — сказав Михайло, а сам про себе подумав: — „Доборолись!"

Запанувала глибока й гірка мовчанка. Група людей з двома возами й двома парами коней повільним кроком посувалася вперед, перемагаючи холод, завірюху і свою власну, надлюдську вже втому. Єдиним промінчиком, що загрівав душі курсантів, була думка про те, що, може, вже й недалеко до того далекого від шляху села, де можна буде, нарешті, відпочити, загрітися та й про хворих подбати.

Раптом сотник Балицький заметушився на своєму возі: з труднощами підвівшись на руках, він скинув коца, яким був накритий разом із двома іншими хворими, і почав чогось довкола себе шукати. Він нетерпеливився, шукав іще раз, і руки його тремтіли, і голос уривався, коли він прошепотів хрипко:

— Моя валізочка!

Михайло спинив воза і теж почав шукати маленької чорної валізочки сотника, але... марні були його розшуки! Тим часом зупинився й інший віз, надійшли старшини, а слідом за ними й курсанти: всі опинилися біля місця події. А сотник тер своє чоло долонею і...

— Так, так! Тепер я собі пригадую. Я забув її в тому селі й у хаті того селянина, де ми перекушували. Там — усі важливіші документи, тому я й носив її завжди з собою! Ну, але, мабуть, клята гарячка завинила: забув! Тепер треба за всяку ціну вернутися назад по неї, — стогнав сотник, звертаючись більше до себе особисто, ніж до будь-кого з присутніх.

Замовк сотник, і всі довкола нього мовчали, лише завірюха висвистувала своєї пісні без слів, але зі змістом...

— Хлопці! — звернувся поручник до натовпу курсантів: — Хто з вас добровільно зголоситься вернутися назад за валізочкою сотника? До вечора залишається ще добра година, протягом якої можна підтюпцем добігти назад до села, а там поспати кілька годин і вдосвіта повернутися до нас.

Мовчанка... Лише завірюха співає своєї улюбленої. Михайлові стає соромно за цю мовчанку всіх і за свою зокрема.

— Я піду по валізочку, — тихо й рішуче говорить він: — Хай хтось подбає про коней.

— Добре! За два кілометри звідси буде праворуч звичайна дорога, що веде до села, до якого ми їдемо, —пояснював поручник Михайлові: — А від шляху до цього села чотири кілометри. На роздоріжжі ми лишимо для вас знак —кусок довгого патика з прив'язаною до нього шматкою.

— Гаразд!

Михайло взяв із воза й перекинув через плече австрійського карабіна і, віддавши військовий привіт старшині, як рівно ж і всьому гуртові курсантів, чкурнув назад: у хуртовину, в сніги — в напрямку до лінії Кам'янець Подільський-Проскурів.

х х х

Підтюпцем, а подекуди й бігцем, скокомбоком врізуючись в іскристо-білі хвилі метелиці, Михайло ще завидна добіг до села. Господар хати, де сотник забув свою валізочку, пізнав Михайла й зрадів; негайно ж таки наказав дружині витягнути валізочку зі... скрині, куди її було заховано для якнайпевнішої недоторканості. Коли по виїзді сотника забуту валізочку було зауважено, то він хотів, було, сам

х) Умова поляків із денікінцями.

бігти наздогін, але через неспокійний час і завірюху не відважився, — так заявив господар Михайлові, гостинно запрошуючи його повечеряти й переночувати.

Михайло не відмовився від вечері, але ночувати не лишився. Знову підтюпцем, а то й бігцем, скоком-боком врізувався Михайло в бурхливі сріблясто-білі хвилі метелиці, цупко тримаючи сотникову валізочку в руці, коли раптом... назустріч йому з самих надр миготливої завірюхи, неначе в казці, виріс невеликий кавалерійський загін з тридцятьох (приблизно) вершників, за якими тягнулась валка підвод.

„Хто ж бо це?" —ця думка блискавкою промчала крізь Михайлів мозок: — „Наддніпрянці чи може, вже денікінці? Але, хто б вони не були, — ховатися нікуди. Отже, вершникам назустріч, — вперед!"

Ще кілька хвилин ходу назустріч, і Михайло пізнав, що це — наддніпрянці. Мимоволі пригадалися слова сотника Балицького, і виникла думка, чи не будуть зараз до нього чіплятись.

Порівнявшись із загоном, Михайло привітав старшин, згідно з військовими правилами, а ті відповіли, не спиняючись. Очі всіх вершників були пильно спрямовані на Михайла, що йшов їм назустріч, у протилежному напрямку. Щодо Михайла, то він сприймав усіх вершників, як одну цілість, не маючи ні часу, ні можливости спинятися на окремих обличчях.

— Здоров, Михайле! Куди йдеш? — це кричав один із вершників.

Відокремившись від гурту, він миттю опинився біля Михайла, а за хвилину до нього долучилося ще двоє.

—Миколо, та невже ж це ти?!? — щосили вигукнув Михайло, радісно й пильно вдивляючись у засніжене обличчя вершника.

— Так, це — я!

Привіталися.

— У 16-тій сотні II-го полку Запорізького корпусу ми з Михайлом разом большевиків з України виганяли... Крим здобували весною минулого року... — схвильовано пояснював Микола товаришам, і ті теж привітались.

—Ну, а тепер, Михайле, куди ж ти?

— А ви всі куди?

— Та ми йдемо до поляків. З ними вкупі будемо большевиків бити. Ходи з нами, Михайле! Не йди до Денікіна! Він же ворог України.

— А хіба поляки — приятелі України?!? Ви, хлопці, поляків іще не знаєте. А я їх знаю добре. Знаю, що й Денікін — москаль — клятий ворог наш. Ех! Опинилися ми з вами на клятому роздоріжжі: куди йти тепер? А йти кудись треба! Командування УГА заключило з денікінцями перемир'я, і я чув, що УГА залишається при зброї та буде залишена в спокої для видужування від тифу. Щождо поляків, то вони нас обеззброюють, ну а потім ще й по в'язницях гноїтимуть. А вас Денікін обеззброює, і тому ви до поляків ідете! Тяжка ситуація.

— Ходи з нами, Михайле! Ми переодягнемо тебе в нашу уніформу, і ніхто тебе не пізнає.

— Н-н-не можу, друзі! — з болем вихопилося Михайлові з грудей: — Не можу. Як стрілець, я підкоряюся дисципліні — тепер вищому командуванню УГА. Майбутнє дасть оцінку цій ситуації та рішенням наших командувань. Гірко, друзі! Прокляте роздоріжжя! Дбаймо покищо бодай хоч про те, щоб якнайдовше тримати зброю в наших руках, та щоб вороги не спровокували нас вжити її один проти одного. Я вірю в те, що шляхи наші ще зійдуться. Мусять зійтися! Бо ж ідея в нас одна!

— Шкода, шкода, Михайле, що ти не з нами, як колись! — повільно й поважно сказав Микола, і його вродливе молоде обличчя захмарилось: — А куди ж ти тепер поспішаєш? Чи далеко тобі йти? Уже ж і ніч надходить.

— Я йду до моєї частини. Це не дуже далеко: кілометрів, мабуть, п'ятнадцять...

— П'ят- над- цять?!? — перепитав Микола поважно і на хвилину задумався: — Почекай мене тут кілька хвилин! А я миттю наздожену своїх. Там є в нас конячка зайва, то я приведу її тобі... Під'їдеш трохи, то все ж таки швидше й легше тих п'ятнадцять кілометрів покриєш.

І не чекаючи на Михайлову згоду, Микола з товаришами почвалав за своїми, що вже досягали села. . .

Не минуло й десятьох хвилин, як Микола вже передавав Михайлові сяку-таку конячку, перепрошуючись, що вона без сідла.

— Вибачай! Зайвого сідла не маємо. А хоча б і мали, то я б його на цю конячину не поклав. У такій честі — з сідлом вона, мабуть, ніколи не ходила і ще, чого доброго, кавердзувати почала б. Як не буде тобі потрібна, проміняєш дядькові на махорку.

— Дякую тобі, Миколо, за турботи про мене, а конячки, будь ласка, не ображай! Бо вона може загніватися й не рушити з місця саме тоді, коли я — вояк на неї без сідла сяду. Щождо дальшої долі її, то, коли вона буде мені непотрібна, я прив'яжу їй до гриви листа від мене до тебе, — нехай його тобі завезе! Адже пошта тепер не працює! Добре?

Друзі усміхнулись і міцно-міцно стиснули один одному руки.

— Щасти, Боже, Михайле!

— Щасти, Боже, Миколо! До побачення в кращих обставинах!

Микола почвалав до села. Ще хвилина, і він зник: хуртовина й темрява проковтнули його.

— До по-ба-чен-ня, Ми-хай-ле! — це вітер на крилах приніс разом із холодними, як крига, сніжинками,—приніс, зберігши глибинне тепло цього сповненого надії привіту.

Яка шкода, що вітер зворотньої сили не має! Бо Михайлову відповідь поніс він у протилежному від Миколи напрямку. На хвилях завірюхи відпливали хвилини, а Михайло все ще стояв на клятому роздоріжжі. Куди ж іти?!? Боже, спрямуй мене! А може, й справді наздогнати Миколу й піти разом із ним, як у минулому році? Окремі картини спільно з Миколою відбутих військових походів із кінофільмовою швидкістю пробігали перед внутрішнім зором Михайла, загріваючи його теплом незабутніх спогадів. Він стояв нерухомо, поглядаючи то в бік села, де щойно зник Микола, то в бік шляху, куди пішла його Школа... Товариші-курсанти, старшини, хворий на тиф сотник, — усі, без винятку, чекають його з валізочкою, що тримає в своїх шкіряних обіймах найважливіші документи Школи. Михайло зиркнув на валізочку: вона неначебто приросла до його руки,— так цупко він її тримав!

На запорошуване й обвіюване завірюхою довкілля тихо лягала ніч, і вітер-буян не в силі був її прогнати, ані навіть зменшити темряви. Він лише висвистував своєї улюбленої пісні без слів, розвіваючи обидві поли Михайлового вітром підбитого плаща. Лише інколи, захекавшись, він шепотів Михайлові на вухо:—Ш-ш-шшу! Рішайся! Чуєш_ш_ш?! Що думаєш_ш_ш? Чого на роздоріжжі стоїш-ш-ш?

Куди ж іти?!? Боже, спрямуй мене!

Тяжко дихаючи, метушився й раз-у-раз іржав кінь: він рішуче тягнув Михайла назад — до зовсім близького села, до свого гурту, до теплих хат і стаєнь...

—Ні, коню! Ходім у протилежний від близького села бік! Ходім у далечінь! У саму глибінь хуртовини, у застрашливу своєю загадковістю темряву довгої зимової ночі! Ходім! Ну? Що ж ти огинаєшся? З'єднавши наші сили докупи, ми летітимемо на крилах вітру, і ти відчуєш той особливий смак лету в хуртовину, якого, мабуть, ще не доводилося тобі зазнавати! Ходім!

Листопад 1959 року.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ — РУСИ

Михайла Грушевського

XI томів у ціні $ 82.50 за цілість. Продаємо на договірні сплати

Замовлення слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2228 W. Chicago Avenue, Chicago 22, Illinois — U. S. A.

Роман Турянський

НАД НЕВОЮ

30 днів тривала подорож з Буенос-Айресу до Ленінграду. По дорозі ми мали короткі зупинки у Бразилії, на островах Сан Берґе і в Гамбурзі. Переїхали канал Кілю, і в'їхали на Балтійське море. У Швеції ми доповнили паливо для машин і харчі для залоги корабля. Цілу дорогу сприяла погода, але два дні перед в'їздом у Ленінград зіпсувалася погода. Високі хвилі вдаряли об корабель, вода перекочувалась через чердак. Виглядало так, неначе сама природа боронила доступу до „червоного раю". Вкінці ми заїхали у спокійну Фінську затоку й закинули якорі недалеко берегів Радянського Союзу.

Сиджу в теплій кабіні, слухаю радіо й дивлюся у напрямку берегів. На дворі негода, холод, гуде вітер, краплі дощу спливають по вікні.

По кількох днях приїхали гольовики і впровадили нас у пристань. На корабель увійшли цивілі й умундировані, перевірили список залоги й пашпорти, лікар перевірив, чи всі здорові, а прикордонники перешукали цілий корабель. До моєї кабіни ввійшов сотник-прикордонник, переводячи ревізію. Він зосередив свою увагу на книжках, журналах і часописах. По кількох хвилинах дістав я перепустку, яка давала мені під час постою нашого корабля право на „свобідне" перебування в Ленінграді й околиці від 8 години ранку до 24-ї години ночі.

Ввечорі по закінченій праці заїхав перед корабель омнібус з інтер-клюбу (клюбу для чужинецьких моряків). Висіло кілька молодих, естетично вбраних „дєвушок", які чужими мовами запрошували в інтер-клюб. Щоденно в означених годинах омнібус забирав моряків в інтер-клюб, а ввечорі назад відвозив на корабель. В інтер-клюбі розділювали моряків на окремі групи, та залежно від їх заінтересування, возили групами по місті, до музеїв, театрів, кін, в оперу, цирк і на симфонічні концерти. Морякам безплатно приділювали найліпші місця. Хто не мав ніяких зацікавлень, міг залишитись у клюбі, грати в шахи, стук-пук, більярд, попивати пиво й танцювати з „дєвушками". Щоб прикрити пропаґандивний характер інтер-клюбу, тут „дєвушки"не зводили розмови на політичні теми, ані не „осолоджували" час роз'ясненнями астрономічних чисел продукції семирічки. Вони за одним пострілом убивали двох голубів. Морякам показували лише добрі сторінки Радянського Союзу. Тримали їх під постійною контролею й не дозволяли їм контактуватися з населенням.

Я вибрався на власну руку з одним колеґою в „город". Зайшли ми в інтер-клюб. При вході вартовий спитав нас по-англійськи, з якого ми корабля. „Зі шведського," відповів мій колеґа. Тоді він почав з нами розмову по-шведськи. За хвилину прийшов ще один службовий і, дивлячись на мене, сказав: „Він арґентинець; з ним можеш говорити по-руськи". При цьому підкреслив сильно слово арґентинець. Я був перший раз в інте-клюбі й того чоловіка ніколи передтим не бачив. Хотів я йому відповісти, але він чемно спитав мене: „Як вам подобався Ленінград?" Дальша наша розмова відбулась без ніяких дотепів з його боку. Ми оглянули інтер-клюб і вийшли на вулицю.

Ходячи по місті, ми зайшли на команду міліції. Дижурного старшину спитали, чи могли б ми дістати дозвіл на кількаденну поїздку до Москви. „Я сумніваюсь, чи вам такий дозвіл дадуть, але, якщо хочете зачекати, то я дам вам конкретну відповідь". У міжчасі міліціонер привів підпитого „жуліка", який викрикував, що він тільки перешукав кишені своєму другові, але грошей не забрав, бо грошей не було. „Як не пустиш негайно на волю, то, як вийду, заріжу тебе, ти скотино! — викрикував жулік до міліціонера. „Мовчи!" — успокоював його мужчина в цивільній одежі з червоною опаскою на лівому рамені. (Це робітничий делеґат, який слідкує, щоб міліція не надуживала своїх прав). „Тебе також заріжу!" — кричав грабіжник. Він глянув на мене і сказав: „А ти чого дивишся на мене? І тебе заріжу". „Залиши його в спокою; він „іностранєц!" крикнув міліціонер. Почувши ці слова, жулік почав прихильно до мене вимахувати руками, даючи до зрозуміння, що він симпатизує зо мною. Увійшов дижурний старшина й пояснив, що такий дозвіл видає Москва, але на це є закороткий час.

Ми вийшли з будинку міліції й подались у центр міста. На Невській, головній вулиці Ленінграду, великий, майже американський рух. Всі люди спішаться, хідники заповнені прохожими, але вулиці майже пусті, бо автомашин речі, не дуже дорогі, (я проїхав понад 2 км. і за у Ленінграді дуже мало. Є щоправда таксі, до платив 10 рублів, але ними мало хто користуєть ся, бо транспорт у Ленінграді досить справний. Проходжуючись по Невській, відчуваю, що хтось нас обсервує. Нелегко замітити обсерваторів в тому муравлищі людей. Ми затримались перед виставовим вікном. В шибі спо-

Вид на Неву

стеріг я погляд, спрямований на нас. На протилежному боці дороги стоїть двоє дівчат і до нас приглядаються. Я відвернувся, і наші очі зустрілись. Вони підійшли до нас і поздоровили словами „гело, бойс". „Гело," відповів я без захоплення. Вони говорили по-німецьки й англійськи. Питали нас: „Ви моряки, чи туристи?" А далі розпитували, з якого корабля і як довго залишимось у Ленінграді. Коли ми заспокоїли їх цікавість, тоді спитав я: „А ви хто, де працюєте?" Одна з них подала руку і сказала: „Я Тамара, а це приятелька Свєтляна." Сміючись, додала: „Ми не працюємо, а наші чоловіки моряки; але вони тепер у дорозі до Ісляндії. Зайдіть до нас на хвилинку, поговоримо", запрошувала Тамара, при чому двозначно споглядала на мене. Щоб відчепитися від небажаного товариства, я глянув на годинник і сказав: „У мене мало часу". Але моєму другові подобалася пропозиція Тамари й він настоював: „Загляньмо до них бодай на хвилинку!" Тамара неначе додумувалась, в чому справа, і від себе додала: „Ми живемо недалеко, звідси дві мінути ходу." Щоб нас переконати, що вони дійсно заміжні, обидві, як на команду, витягнули руки й на пальцях у них блиснули грубі золоті обручки. На Невському проспекті, недалеко реставрації Інтурист, увійшли ми до наріжного будинку. Тамара відчинила двері до кімнати в партері. Здивувався мій друг, як побачив шість „дєвушек". „Хто вони й де їх „загачили?" — спитала одна з них. „Шведи, моряки", пояснила Тамара. Вона взяла ініціятиву у свої руки. „Дозвольте, я вас познайомлю. Вєра, Соня, Ганя й Валя, мої товаришки „по фаху", безробітні, жінки моряків". Підходжу до кожної красуні, кланяюсь, подаю руку й мамрочу щось у роді „приємно пізнати". Сідаю на крісло і приглядаюсь до кожної окремо. Всі вони гарні, із смаком одягнені й говорили чужими мовами. Але чомусь моя увага зосередилась на Тамарі. Гарний й делікатний профіль Тамари ще більш загострювала зачіска „кінський хвіст" (зав'язане у хвіст волосся позаду голови). Тамара виглядала не більше, як 18 років, але вона напевно старша, думав я. За кожним разом, коли вона всміхалась, з-поза гарних уст показувалися рівненькі, білі зуби. „Непотрібно почорнила і так чорні брови, а уста помальовані надто ясною фарбою", в думках критикував я. Нігті на руках були полякеровані тим самим кольором і ковтки в ухах у роді квітки гармонізували з фарбою на устах. Обтисла, вовняна суконка і глибоке декольте ще більше увидатнювали стрункy фігуру Тамари. Так більш-менш думав я, дивлячись на Тамару. Вони також думали й голосно обмінювались своїми думками. Я зачув, що в мене волосся блистить як у . . . . З гарних уст покотились вульґарні слова. Ніяк не гармонізували вони з зовнішнім виглядом дівчат. Далі почув я, що мій друг виглядає на серйозну людину, а я похожий на розбишаку і безсоромно приглядаюсь до обтислої суконки на Тамарі. Мовчанку перервав голос Тамари: „Ґаня, вийми з шафки вино, те солодке, грузинське і пляшку вишнівки! Може їм розв'яжуться язики. Ти, Валя, настав патефон, а ти, Свєтляна, затанцюй з тим бльондином, знаєш, так „ліцо к ліцу", щоб вони не додумались, що попали в засідку до моряків!" Шуміла і дринчала стара ґрамофонова платівка. Слів не було чути, але з мелодії я додумався, що це має бути танґо „У меня єсть сєрце." Така „музика" ділала на нерви, як „пильник по зубах", а на додаток коло мене сіла Тамара і хрупала кекси. По хвилині Тамара сказала: „Ми хотіли зробити з вами бізнес. Купимо все, що ви привезли на продаж.

Катедра Ісаакія

(Фото: Р. Турянський)

Платимо добру ціну за золото і чужу валюту. Приносіть антирадянську літературу й порнографічні журнали. Ми хотіли б оглянути і прочитати (за розповсюджування порнографії в Р. Союзі карають 6 роками в'язниці, а що було б за антирадянську літературу?). Чи вам вже вдалося когось вивезти з Р. Союзу?". Мій друг спустив голову і дивиться на свої черевики, а я мовчу. „Може вам відомо, хто такими справами займається?" — питала далі Тамара Тоді ввійшли два молоді мужчини. „ Ну і що?", спитав один із них. „Мовчать собаки. Якби з них здирав шкіру, тоді може заговорили б," відповіла Свєтляна. „Не витрачуйте даремно час, проженіть їх до ста чортів," —сказав молодий, майже елеґантно вбраний мужчина. Вони „приязно" до нас усміхнулись, сказали „ґуд бай" і вийшли. „Зробимо бізнес?" — спитала ще раз Тамара. Я почав сміятись. „Чого той дурак сміється?", гнівним голосом запитала Свєтляна. Я встав і по-російськи сказав: „Ці номери не пройдуть!" Як грім з ясного неба поділали мої слова; в кімнаті запанувала гробова мовчанка. Із злістю в очах, майже кричала Тамара: „Ви говорите по-руськи! Для чого ця конспірація!" Я не відповів, глянув на годинник, сказав до друга „мені час до праці," і ми вийшли на вулицю.

„Що сталось, що це за дівчата?" питав колеґа. „На мою думку, це свіжо спечені аґентки контрозвідки." Ми дійшли до зупинки, сіли в автобус і мовчки заїхали на корабель.

На другий день по обіді вибираюсь у „ґород" фотографувати. В місті „випадково" зустріла мене Тамара (Кожний раз, коли я виходив з корабля, стійковий-прикордонник заходив до будки і телефонував). „Як бачу, ви вибрались фотографувати," говорила Тамара, подаючи мені руку. „Що хочете фотографувати?" „Все, що цікаве в Ленінграді," відповів я. „А може у вас є спеціяльні зацікавлення"?"Я хочу фотографувати історичні пам'ятники," на відчіпне відповів я. „Може вам потрібний провідник по місті?" Я ще не вспів відповісти, як вона додала:

„Я родилась і виховувалась у Ленінграді; місто знаю, як свою кишеню". „Дякую за чемність, прошу, провадьте!" Я почав з Тамарою 14- денну мандрівку по Ленінграді.

(Продовження буде)

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!
ЧИТАЙТЕ
ПОШИРЮЙТЕ!
"О В И Д"

Слухайте! **Слухайте!**

УКРАЇНСЬКОЇ РАДІОПЕРЕДАЧІ
Катедрального Собору
св. Володимира Великого
в Чікаґо
кожної суботи від год. 4.00 до 4.30
на хвилях ВОПА
кожночасно з багатою
церковно-релігійною програмою

Микола Денисюк

Розмова з мистцем

При нагоді другого побуту в нашій редакції арт.-співака м. Скали-Старицького, ми перевели з мистцем розмову, що передаємо Читачам „Овиду":

— Чи не були б Ви ласкаві поінформувати нас про Вашу мистецьку діяльність за час від останнього Вашого побуту у Північній Америці?

— З приємністю. Останній раз був я в Америці восени 1957 р. Повернувшись в Европу в січні 1958 р. я, як звичайно, виступав на французьких і бельгійських оперових сценах, в паризькому і німецькому радіо, дав власний концерт - ресіталь в Парижі та наспівав кільканадцять українських народних пісень для англійської платівкової фірми „Лондон - Рекордс" в Монтреалі.

— В якому напрямі працюєте тепер та які Ваші конкретні пляни на найближчий час?

— Працюю багато над концертовим репертуаром та над програмами для награвання платівок. Повернувшись в Европу, маю кілька виступів у паризькому радіо. Потім приходять вакації, а по вакаціях знова виступи в театрах, радіо і ношусь з думкою дати кілька концертів в Австрії, Німеччині та можливо в Англії. . В грудні ц. р. і січні 1960 р. виступатиму гостинно у "Ґранд Театро дель Лісео" в Барселоні. Це щось у роді еспанської "Метрополітен-опери", де виступали й виступають найвидатніші співаки.

— Як Ви оцінюєте теперішній стан українського вокального мистецтва на чужині, а зокрема, чи наростає нова зміна мистців-вокалістів?

— Українське вокальне мистецтво на чужині, як що брати до уваги обставини серед яких воно росте й розвивається, на мою думку, не стоїть зле. Біда тільки в тому, що репрезентують його (доволі гідно) дуже нечисленні мистці-професіонали. Нечисленні не тому, що українцям на чужині бракує талантів у тій ділянці, а в тому, що вокальне мистецтво вимагає великої витривалости, самовідречення, працьовитости, особливих музикальних обдарувань і врешті доволі великих матеріяльних засобів на довголітні ґрунтовні студії. Епоха співаків тільки з голосом давно вже минула і тепер від співаків вимагається, що так скажу, сценічної й музичної всесторонности.

— Про нову зміну українських мистців-вокалістів говорити трудно. Є деякі спорадичні проблески непересічних талантів, але чи дійдуть вони до рівня справжніх мистців-співаків, трудно вгадати. Бували й бувають випадки, що з найбільш надійних виходили дуже пересічні співаки і навпаки.

— Які є розвоєві тенденції вокального мистецтва в Україні, а також чи проявляються там нові видатні сили?

— Судячи по тому, що ми чуємо по радіо і з платівок з України, то вокальне мистецтво під технічним оглядом стоїть там високо. Про якісь особливі розвоєві тенденції у тій ділянці говорити не приходиться. Українці завсіди співали дуже природно, що й є метою усіх так званих метод та шкіл співу. Те, що українець уміє з природи, другі мусять довгими роками вчитися, набувати, вправляти. Але в тій природности, у тій легкості емісії голосу українців криється рівночасно велика небезпека. Бо ті, що доходять до голосу довгою тяжкою працею над голосом, володіють ним, як справжнім інструментом, знають всі його труднощі, несподіванки й небезпеки. Ті натомість, яким з природи приходить усе легко й свобідно, при найменшій недиспозиції, чи невдачі, заломлюються, зневірюються і звичайно дуже передчасно уступають з фронту.

— Чи проявляються нові видатні сили в Україні?

— Напевно. Але вони, як сказав я вище, заломлюються, або їх заломлюють передчасно, а тих що витримують і доходять до вершин мистецтва, реквірувала і реквірує Москва.

— Чи, що так скажу, на міжнародному форумі вокальне мистецтво розвивається і чи композиційна творчість сучасної доби сприяє вокалістам?

— Себто, чи вокальне мистецтво йде вперед і в якому напрямку? Вокальне мистецтво розвивається в напрямі виразовости. Колись, напр., вистачало мати гарний голос і добре ним володіти. Сьогодні від співака вимагається не тільки доброго голосу, але й уміння виразити голосом усі переживання даної ролі, даної постаті. З появою Ваґнера, Мусоґорского і артистом. З появою Ваґнера, Мусоґрского та сучасних композиторів, спів і людський голос стали тільки засобами вислову, виразу, а не ціллю самою в собі, як у часи бездушного вокалізування. Єдиний рід голосу, що залишився до деякої міри на старих позиціях бездушного віртуозтва, то кольоратурне сопрано. Всі інші голоси, а особливо баси, баритони й драматичні тенори пішли далеко вперед що-

до цього. Чи сприяє це такому ніжному і шляхетному інструментові, як голосові струни людини? Напевно ні. Та багато дечого в нашу добу не сприяє людському організмові, а люди захоплюються, ентузіязмуються й уживають усіх тих шкідливих речей. Творчість сучасних композиторів в більшості є не вокальна, але й сучасний слухач не шукає вже краси в співі та тільки емоції.

— Як проявляється зацікавлення та які вимоги ставить сучасна українська і чужинецька публіка до вокального мистецтва? Чи сучасна механізація має свій вплив?

— Безперечно. Механізація нашої доби у великій мірі причинилась до того, що як композитори, так і публіка не відчувають уже, гармонійности минулих віків, а тільки дисонансові свисти й крики машин, літаків, авт і гудків. Сучасна людина в гармонії нудиться, засипляє. Її нерви і слух привикли до безнастанних потрясень, до несподіваних вигуків, стукоту і крику. І здавалось, що саме в гармонії краси й спокою, вона повинна находити насолоду. Ні. Кажуть, що гістериків б'ють сильно по лиці і тим їх успокоюють. Так само й музика сучасна. Щоб подобатися, щоб дійти до слухача, вона мусить бути доволі незвичайна для слуху. Найбільшим успіхом користуються тепер у цілому світі співаки-гістерики, співаки, що в колишньому розумінні (і то ще дуже недавному) не мають нічого спільного із співом. Зацікавлення і вимоги сучасної української (на еміґрації, бо що дома, ми не знаємо) та чужинецької публіки? Дуже різні. Пересічний український, як зрештою і чужинецький, слухач, поза відомі йому мельодії і пісні вийти не хоче і не старається. Той, так званий, дещо вироблений, вимагає чогось нового але сам не знає чого. І врешті той слухач, справжній і властивий, якого серед нас, так і серед чужинців дуже малий відсоток, вимагає тільки мистецтва. Не любить аматорства і псевдомистців. Він не глядить і не критикує. Він цінить і поважає кожне, хочби найменше шляхетне зусилля і працю. Він не шукає геніїв, яких ніколи не було й не має в мистецтві. Він шукає насолоди і вдоволення а не чорної плями, яка є чорною для одного і світлою для другого. Він вимагає від вокального мистецтва співу, співу і співу фібрами душі. Все це мусить бути скоординоване, здисципліноване і ушляхетнене до тої міри, щоб слухач не розумів, а відчував рівень і силу даного мистецтва. Ці вимоги є однакові як в українського, так і чужинецького сучасного слухача і публіки.

ВПЕРШЕ — ПОЯВИВСЯ — ВПЕРШЕ

НОВИЙ ВЕЛИКИЙ РОМАН
Зосима Дончука

Прірва

Це є найновіше видання
Видавництва Миколи Денисюка

Видання люксусове так, як Твори Тараса Шевченка й Трилогія Богдана Лепкого. Роман має 560 сторін друку, у твердій оправі в імітацію шкіри, з позолоченням, у мистецькому оформленні Оксани Мошинської. При закупі прямо від видавця, знижена ціна вже з коштами пересилки лише $4.00.

Зосим Дончук — автор роману „ПРІРВА"

Портрет, а не фотографія

Зосим Дончук; Гнат Кіндратович. Видавництво „Перемога" Філадельфія — Буенос-Айрес, 1957 р.,сторін 197.

Різні бувають на світі люди, і різні про них пишуться книжки. Стрінеш, буває, людину, поговориш із нею — і не можеш із дива стямитись; невже такі люди можуть на світі жити? Так ніби з іншої плянети. А бувають інші люди; стрінешся з людиною, познайомишся — і ламаєш собі голову; Де я вже чув цей голос? Де я бачив цей „картопляний" ніс? Де вже я чув, та ще й не раз, подібні міркування, ще й висловлені майже такими виразами?

Так само і в літературі. Розкриємо, наприклад, книжку Домонтовича „Доктор Серафікус" і попробуємо собі переглянути архів своєї пам'яті; чи зустрівся нам в живих хоч один подібний чоловік, хочби й серед професорів, які чомусь вважаються найбільшими диваками. Ні, не знайти. Ця людина - або лябораторний гомункулюс, експериментальний витвір автора, або людина, яка винятково рідко стрічається і в реальність якої важко повірити. Візьмемо новелю Гуменної „Мана", до речі, надзвичайно сильний, винятково **ліричний твір неліричної авторки** - і познайомимось із Юлією Отавою. Типова це людина чи не-типова? Тут погляди можуть розійтися; для одних вона - типова, мрійлива старша дівчина, яку часто, в кожному бюрі, можна зустріти; для інших - вона нереальна, як і її мрії, абсолютно відірвана від життя і нецікава своїми вигаданими переживаннями. Авторка цих рядків може б приєдналась до другої точки зору, якби не доводилося тут таки, в Америці, зустріти двох жінок, які самі заявили, що портрет Юлії Отави міг би бути написаний з неї. Отже Юлія Отава образ цілком імовірний, правдоподібний, життьовий, хоч і не зовсім **типовий.**

Типами в літературі вважаються такі герої, що уособлюють головні, найбільш яскраві, важливі, колоритні риси певної групи суспільства, в данім випадку суспільства українського.

Поняття **літературного типа** в дуже великій мірі залежить від національних рис, які даний герой репрезентує. Часом авторові щастить створити тип світового маштабу, як, наприклад, Шекспірівський Фальстаф, Бальзаківський Горіо чи Гоголівський Хлестаков. Але в більшості, літературні типи даної нації, хоч і зрозумілі чужому читачеві, притаманні саме своїй літературі і втрачають сіль і перець у перекладах. Саме з цієї причини національний геній Шевченка не піднявся до рівня Шекспіра, бо Шевченко - письменник на 100 відсотків національний, і типи його національні, а не світові. Тільки в Україні були Катерини, Варнаки, Відьми. Український читач плаче над Шевченковими рядками, а чужоземець розуміє слова, а почуття, кров'ю написаного в тих словах, не розуміє.

Поняття **національного типа** настільки специфічне, що літературний тип одного народу часто сприймається читачами іншого народу не як тип, а як виняток, або навіть виродок. Яскравим прикладом такого типа є герої Достоєвського, типові й улюблені для росіян і незрозуміло-відворотні виродки для українського читача. Серед росіян на кожному перехресті можна знайти десяток Мармеладових, Раскольнікових, Карамазових, в той час, як у нас їх із свічкою не знайдете. І слава Богу, що в нас їх нема ні в житті, ні в літературі!

Не обов'язково всі герої твору можуть бути типами. Микола Гоголь побудував свою комедію „Ревізор" на самих типах, тому для вистави треба підбирати дуже добрих, першорядних акторів. Але автор може створити і дуже цікавий твір навколо одного типа, а інші дієві особи виконують ролю, так би мовити, „суппортінґ акторс". На них автор не звертає великої уваги, часом навіть не описує їх зовнішности, а як що й описує, то так, що на початку твору можуть бути сині, а в кінці твору - карі очі в тієї ж самої людини.

Не впадаючи у вищезгадану крайність, автор Дончук пішов цим шляхом. Твір його, відверто названий іменем головного - і єдиного - героя, має собі за мету висвітлити **один** український тип - і своєї мети дуже успішно досяг. Інші персонажі твору - періодичні, короткотривалі, вони в творі, так би сказати, з неба падають і, виконавши свою ролю, невідомо, куди зникають. Це відноситься до таких осіб, як директор заводу овочевих консервів, політрук військової частини, якась вдовичка Юлія у Ленінграді, два керівники совєтських підприємств, з якими Гнат Кіндратович, ледве познайомившись, одразу ж нав'язує пляновий обмін краденими продуктами, і багато багато інших. Автор робить слабеньку спробу виростити кілька інших персонажів у творі, що сягали б хоч по плече головному героєві. Постійно при Гнатові знаходиться його дружина Маргарита, і в кількох випадках навіть виявляє несподівані вибухи енергії, що вирятовує Гната Кіндратовича із здавалось би, безнадійного становища. Але поза цими епізодами, - Маргарита - це тільки безформна неясна тінь свого чоловіка, і в творі нема ні опису її, ні занять, ані походження. Не доріс до вимірів Гната Кіндратовича і його галицький співробітник, „магістер" Пронька. Цей образ введений автором у твір з очевидним наміром „соборної" рівноваги", але поруч із Гнатом Кіндратовичем він цілковито не пасує . Комерційні комбінації Проньки не такі майстерні, захоплюючі спритністю крутійства і вдало проведені,як Гнатові; про самого Проньку ми нічого не знаємо. З книжки відомо, що Пронька - молода чубата людина, побіжно згадано, що у нього десь тут же в таборі є жінка, але скрізь він з'являється один, і жодних його романтичних чи особистих справ не змальовано б той час як одружений, і до певної міри вірний своїй Маргариті Гнат знаходить час і настрій для романтичних пригод.

Найбільш цікавими, після Гната Кіндратовича, в творі є пара молодих українців зі Східної України, і якби Зосим Дончук присвятив їм більше уваги і місця в творі, вони б може затемнили і самого Гната. Жертви совєтської системи, вони навіть побувши у вільному світі (коли можна назвати вільним світом німецькі остівські табори, все не вірили у можливість покращання совєтської системи, аж поки переконалися у тім на власній шкурі, на цей раз переконалися на віки; Марія ледви втекла з транспорту „поворотців", а Грицько попав не на Україну, а на Сибір. Національно-свідомим українцем Грицько не став, і шлях йому до цього ще довгий-довгий... У таборі Грицько трохи працював, трохи допомагав „великим рибам" технічно проводити їхні операції, а найбільше любив у дружніх балачках (невідомо, якою мовою) здобувати сиґаретів у американців - валюту на ті часи малощо не рівну золотові... Проте, ця малосвідома па-

ра має багато більше людяности і сердечности, ніж великорозумний Гнат Кіндратович та його співробітник, - „магістер" Пронька. Грицько гостро виступає на захист старого безпомічного замітальника табору вимагаючи для нього теплої одежі. А коли одного разу, за давньою звичкою „совєтського человека", Грицько потяг скриньку шоколяди, яку він випадково знайшов по дорозі додому у схованці, куди ту шоколяду перед тим приховав Гнат Кіндратович, в дома Марія поставилась до цього так;

— Грицю! В тебе шоколяда? — і цмокнула його в чоло. — Можна їсти? — запитала, розгортаючи.

— Скільки хочеш! — і Грицько добув з кишені ще кілька плиток.

— Ну, тепер Грицю, і весілля можна зробити. Ти знаєш, що німці за одну плитку шоколяди дають відро яблук. Купимо хату, шматок землі і будемо господарювати.

— Ще й на коні вистане. Кіньми можна непогано заробляти, — продовжував мріяти вголос Грицько.

Обоє веселі сиділи, обнявшись, і жували шоколяду. Марія вкусить сама і дає Грицькові, щоб кусав. Він вкусить шматочок і сміється Оповідав, як він знайшов шоколяду, і як переховав її в іншому місці.

— А знаєш Грицю, у нашого сусіда дитина заслабла, без молока, таке худе, як тріска. Все плаче, та й плаче, — „моня, мамо". Мама все думала, що одержить шоколяду і виміняє за молоко...

Грицько споважнів, перестав сміятися. Поклав на столик недогризену шоколяду.

— Десять скринок для нас забагато. Може половину повернемо. — тихо сказав до Марії. ,

— Я вже не хочу, наїлася. Навіщо нам шоколяда, щоб люди проклинали? Давай, Грицю, повернемо всю..."

В простих словах, як щиро змальована шляхетність простих людей!

Але дуже мало з цієї шокодяди осталось таборовим діткам; як не крути, Гната Кіндратовича вона не обминула...

Хто ж такий цей Гнат Кіндратович, національно - таборовий герой, віртуоз шахрайства і спекуляції, змальований у творі Дончука так соковито, що деякі критики зважились образити автора, висловивши свою думку про автобіографічність героя. Звичка ототожнювати автора з його творами глибоко сидить у психіці не тільки читача, але й критика. Не один раз уже мені самій зауважували, що я мала б бути чорнявою жінкою з пронизливими очима і демонічним темпераментом, бо це ніби впливає з характеру моїх віршів. Один із читачів навіть уявив мене чоловіком, що заховався під жіночий псевдонім Аргумент — бо кілька поезій я написала від імені чоловіка... Добре, що хоч не уявляють мене читачі на базі моїх віршів для дітей якимось нечемним хлопчаком!

Смішно навіть говорити про те, чи Гнат Кіндратович має якісь родинні зв'язки з автором книжки, крім зв'язків літературних, які роблять кожного автора батьком своїх героїв. Він тих героїв породив, він їх може піднести на височину, або скинути в прірву. Закид про автобіографічність книжки має ще й другу сторону — це оцінка високої майстерности автора; так тонко, вірно і точно відтворено людську вдачу, що тільки самого себе можна так знати. Або треба мати немалий талант, здатність відчувати переживання і думки інших здатність бодай тимчасово втілюватися в свого героя.

Книжка Дончука побудована за порядком сюжету, а не фабули, дія іде в безперервному часовому порядку, майже ніколи не повертаючись назад (крім спогадів Марії про своє дитинство), і майже ніколи не сходить зі сцени Гнат Кіндратович, — отже, для драми чи кінасценарію довелося б багато чого переробити або вставити. Заувага про драматизацію твору зроблена тут не випадково; „Гнат Кіндратович" — одна з дуже небагатьох написаних на еміграції українських книжок, що має динамічний рух у стилі атомового століття, а не тягнеться і досі на чумацьких волах. Це авантурницький роман із яскраво історичним тлом, масово правдивих деталів, змінами місця дії (українське провінційне місто — фінляндський фронт — „звільнена" Галичина — Німеччина до і після капітуляції — транспорти поворотців — діпівські табори — корабель до Америки — і майже стереотипне кіно-зацікавлення — в діяграмі Гнат Кіндратович виходить на канадійський берег;... "Зідхнув повними легенями... Перед Гнатом Кіндратовичем знову розгорталися широкі можливості".)

Гнат Кіндратович Бобров — українець, що може колись і був Бобренком чи Бобром. Але підчас військових крутежів легше було дописати те українське „енко" не стираючи московського закінченнй „ов", — і коли він став БОРОВЕНКОМ. Ще бувши Бобровим, Гнат почав свою кар'єру з експедиторства; треба було їздити в різні міста і там забраковані товари пропихати, як першоякісні. Це робилося за допомогою хабарів, з яких більша частина ішла в Гнатову кишеню. У висліді цих махінацій, голодувало українське населення і розкошували директори різних маслоторгів та укрпромспілок.

Гнат Кіндратович крутився як в'юн. Де б його не занесло, він інстиктом відчував наживу, мав до того справжній талант, навіть надхнення. Коли він був у процесі набування добра, його „душа ходором ходила. З радощів захлинався і пакував". Прийшла війна, Гната забрали на фронт, і хабарами не можна було одкупитись, але він не пропав; почалось з пляшки горілки, а кінчилось призначенням до господарської частини у війську, де прибутки були казкові. А тут увійшли в Польщу і спорожнили за малоцінні гроші всі полиці, ще й совєтськими облігаціями платили за крам. При німцях Гнатові теж було непогано; працював на маслозаводі, а крім того ще мав і побічний фах — постачав дівчат для німецьких офіцерів. Добре Гнатові було і в гостинній Словаччині, де населення хоч і чекало на совєтів, вбачаючи в них визволителів від остогидних німців, але не кривдило і українських біженців та простодушно вірило в різні байки, за допомогою яких Гнат Кіндратович і тут помпував золото в свої кишені

Але вже ніде так добре не було Гнатові, як у діпівських таборах, де він записався у всі п'ять наявних на той час політичних партій і, спираючись на таборову владу, крав майно на весь розмах. Тут він дійшов і до злочину: убив старенького хворого генерала Павленка. Звичайно, його не судили, бо вбив він не рукою, а ділом; йому потрібна була кімната, і він вибрав ту, в якій досі мешкав генерал. Генерал був змушений негайно вибиратися, почав переносити на горище своє майно, а що в той час був тяжко хворий, то підірвався і помер. Може б і не помер, як би вчасно попав до лікаря, але керівництво табору — то й же Бобровенко і його друг „магістер" Пронька не дали підводи до лікарні...

Отакий то „національний герой". В шахрайстві він справжній мистець, його махінації складні і цікаві, як шахова гра. Обробляючи одну складну справу, він вже проєктував другу, а по дорозі, де б це не було,

в поїзді чи на Чорноморській пляжі, він робить додаткові гешефти. Розум і сприт неабиякий, але не приносить вони користи нашому народу. Жадоба накопичення для накопичення, навіть без можливости і потреби все те використати, спожити затемнює все людське і раціональне в особі Бобровенка. Цікаво які ж то нові широкі можливості розгорнулися йому в Канаді? Чи не попав він до якої з керівних українських організацій, чи може і до канадійських?...

Твір Дончука, подібно до більшости творів Гоголя, написаний у сатиричному пляні. Тому тут нема героїв позитивних, і зайвим було б вимагати від автора дати в творі справедливий балянс; адже ж не тільки з Бобровенків складався наш таборовий провід, адже ж не могло йому все так минати без кари, адже ж були у нас дійсно справедливі керівники, яких ми і тут, в Америці, поважаємо і ще й досі називаємо „паном комендантом" . . . Не вдалось свого часу Гоголеві збалянсувати негативних героїв позитивними, не вдалось це й іншим великим сатирикам, бо така вже природа сатири. Сатира вимагає однопляновости, з перебільшенням, типізацією негативних деталів, створених спеціяльних обставин, сприятливих для висвітлення негативних героїв і некорисних для введення позитивних діевих осіб. Не можуть вони вжитися разом у сатиричнім творі, тому і не шукайте, читачу, у творі Дончука людей приємних, добрих і щирих. Їм місце у іншім творі, а не тут.

Ще кілька слів про „жучки"... Щоб на них полювати (а полювати є на що!), довелось книжку проглянути вдруге, а то втретє, бо вона така цікава змістом, що одразу непомітно величезної кількости стилістичних і мовних помилок.

Проте, коли пригадати слова одного автора путешніх бестселерів, що „література, слава Богу, нічого спільного з мовою не має", то всю вину можна скласти на редактора. Справді, кожне порядне видавництво **повинно** мати доброго, відповідального мовного і літературного редактора, який би також не ліну вався дивитися в словники, якби щось забув, чи не знав, та й зробив так, щоб не боліли очі читача, а надто критика (а тепер що не читач, то й критик), від мовних помилок.

Коли навіть припустити, що героям дозволяється говорити з помилками, такою мовою, як мама навчила, то авторові не дозволяється, цебто, теж дозволяється, але тоді, треба РЕДАКТОРА! Отож діялоги обминаємо, нехай собі герої говорять своєю говіркою, але трохи зауваг до писаного від автора.

„Швейні машини", „брелок", „бутулуватий", „владуімущих" (прошу не посилатись на російське „властьімущих"), „письма" (в значенні „листи"), „галстук", „відстрочка", „русло", „безпощадно", „оброк", „виручка", „збруя", ,упряж" „пряжка", „залишитися", ще одну ніч", „підозра кохання", „неприхована паніка" (хіба паніка може бути прихованою?-), ,піти за харчами", (це значить , харчі ішли, а людина **за ними** вслід), „швидко розчарувалися в своїх запевненнях", пограничча", „маринарка", (в значенні морської фльоти), ,руль", „фотографія" (в значенні „зовнішність", „портрет', і т. д., і т. д. . . .

Автор не вживає родового відмінка з закінченням на „у„ ,а тільки на „а„ навіть у випадках іменників, що показують кількість і вимагають закінчення „у„ . Часом у творі порушується правило, що займенник стосується тільки до того іменника, після якого безпосередньо стоїть, а не до того, що його має на думці автор. Тому і трапляються такі конструкції, як; . . . „Перший у світі хмародер — десятиповерховий будинок, роботи будівничого Авґсбурґа (треба; Авґсбурґу —Г. Ч. , інж. Голя, що й тепер являється найбільшим будинком Авґсбурґа„ . Виходить, що інженер Голь являється будинком.

В погоні за „великими", автор часом вживає їх у трохи відхиленому розумінні. „Фурія народної ненависти розгорялась, тихо, але помітно клекотала та спалахувала спонтанно серед людей". В цім реченні є кілька неточностей; 1. Фурія в українській мові має значення лише завзятої, лютої, нестримної особи, переважно чомусь несправедливо це — жінка. Слово це прийшло з грецької мітології і означає духа, пізніше — втілення помсти таки жіночого роду. В англійській мові це слово „фюрі" має ще й абстрактне значення гніву, але в нашій мові — ні. 2. Фурія не може розгорятися чи спалахувати, а тільки досить швидко .бігати і їздити на конях 3. Фурія, чи радше, фурії, бо їх було чимало, не могли розгорятися тихо, бо їхнім завданням було швидко переслідувати злочинців і не давати ім нікуди втекти.

Але ці зауваги — це лиш деталі, які не зменшують загальної цінности твору. Першим мірилом вартости виданої книжки являється, як не крути, цікавість її, а „Гнат Кіндратович" написаний дуже цікаво, жваво і захоплююче, і двох думок щодо цього бути не може. Твір оздоблений коштовним гумором, мережаний діялогами (а це, між іншим, зовнішний, хоч і часом оманна ознака цікавости твору), описи природи, свіжі, стислі безпосередні і ділові. Просто в опис природи автор вмикає свого героя із його невідступними інтригами;

Через годину після розміщення табір „заквітчався" розвішаною біля кожного барака, нашвидку випраною білизною, дитячими пелюшками та іншою одежею що давно втратила свій кольор. Люди приводили себе до охайности. Закипіло життя, циганське, але життя. Варили на триніжках обіди, кип'ятили воду. Гнат Кіндратович пішов на прохід — тинявся по таборі, розминав засиджені кості. Тішився свіжим повітрям, насиченим пахощами зелені, в гущі якої тонув табір. Раптом натрапив він у відлюдному закутку табора (треба; табору. Г. Ч.). на щойно викинені скриньки, у яких були яйця..." і т. д. Хтось (а саме, „магістер" Пронька), уже перемикитив Гната і без нього поїв яєчка призначені для харчування дітей.

Зосим Дончук — майстер влучної характеристики. Багато слів він не тратить, говорить коротко, але влучно. Гнат Кіндратович — це людина з темним минулим і невідомим майбутнім, директор заводу любив хабарі, як кіт сметану, головбух „наче міль роз'їдав народні гроші". Злочини хабарників підсумовані таким, чи не найсильнішим на цілу книгу описом;

„Всюди по ленінградських магазинах з'явилися свіжі яблука. Своїм запахом пригадали вони кістякам козаків, тих, що загинули в трясовинах при будові Санкт-Петербурґу, про рідний край, про запашну Україну"... А це були ті яблука, що їх відібрав Гнат Кіндратович від українських селян, щоб заробити на них ще кілька тисяч.

Є відомості, що Зосим Дончук вже написав продовження цієї повісти, очевидно, про дальші діла Бобровенка у вільній Канаді. Бажаємо цій новій книзі ще більших успіхів.

Ганна Черінь

У МАЗЕПИНСЬКОМУ 1959 РОЦІ

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

ВИДАЛО 12 ЛЮКСУСОВИХ КНИЖКОВИХ ВИДАНЬ

4 томи Творів ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (I, III, У і УІ)

Ціна за цілість 14 томів $60.00, на сплати по $1.00 тижнево, або по $4.00 чи $5.00 місячно.

6 томів Трилогії МАЗЕПА Богдана Лепкого

Ціна за цілість 6 томів $21.00 на довільні сплати.

1 великий роман „ПРІРВА" Зосима Дончука

1 збірку нарисів „У ТЕМРЯВІ" Лесі Храпливої

УСІ ВИДАННЯ ПОЯВИЛИСЯ В ТВЕРДІЙ ОПРАВІ В ІМІТАЦІЮ ШКІРИ З ПОЗОЛОЧЕННЯМ, У ВИСОКОМИСТЕЦЬКОМУ ОФОРМЛЕННІ АРТ.-МИСТЦІВ:

М. Гарасовської-Дачишин, Е. Козака та О. Мошинської

Вартість проданих книжок видавництва в 1959 р. понад $ 100,000.00.

У 1960 р. вийдуть друком 10 томів Творів Тараса Шевченка і 4 нові літературні твори.

За ближчими даними про появи видавництва слідкуйте в окремих оголошеннях.

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2228 W. Chicago Avenue **Chicago 22, Illinois, U.S.A.**

NATIONAL SECURITY BANK of Chicago

1030 WEST CHICAGO AVE.

Він має повне довір'я вкладників і підприємців у Чікаго. Всі його поручають усім, бо знають, що це солідний банк, відомий із усебічних послуг, що їх виявляє однаково великим підприємцям, як і малим вкладникам.

Відкрийте собі ощадностеве конто в нашому банку ще сьогодні і переконаєтеся з власного досвіду, що наш банк — справді солідний банк.

Кожної хвилини служимо порадою в усіх фінансових справах.

Ваші конта забезпечені до $10.000.00.

Наш банк відкритий кожного дня в тижні з виїмком неділь і державних свят.

ЦЕ ВАШ БАНК

NATIONAL SECURITY BANK
OF CHICAGO
CHICAGO AND OGDEN AVENUES

НОВІ ПЛАТІВКИ «ЛОНҐ — ПЛЕЙ»

ВИДАВНИЦТВА «ХВИЛІ ДНІСТРА»

Дві нові платівки «лонґ-плей»: УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ у виконанні ІРИ МАЛАНЮК при співучасти Церковного Хору св. Варвари й симфонічної оркестри у Відні під управою комп. А. Гнатишина і УКРАЇНСЬКІ ЦЕРКОВНІ ПІСНІ також у виконанні Хору св. Варвари й симфонічної оркестри у Відні під управою комп. А. Гнатишина.

Ціна по $4.95 за платівку

Висилаємо також поштою

«CHWYLI DNISTRA» 2391 West 11th Street, Cleveland 13, Ohio

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„САМОПОМІЧ“

2351 W. CHICAGO AVE CHICAGO 22, ILLINOIS.

Телефон: HU.9-0520

ПРИЙМАЄ ВКЛАДКИ Й ДАЄ ПОЗИЧКИ

Позичаючи на авто, на меблі, на задаток хати, на ремонт дому чи ін. платите в Кредитовій Кооперативі «САМОПОМІЧ» лише дол. **48.75** відсотків від дол. **1.000.00** за один рік.

При цьому коштом **„Самопомочі"** забезпечується позичку до висоти дол. **10.000.00** на випадок смерти або цілковитої непрацездатности позичальника.

Беручи в „Самопомочі" кредит на авто і даючи на її зебезпечення свій тайтел (право власности) **не потребуєте ручителів.**

При цьому можете полагодити забезпечення авта від різних випадків.